

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Spiritualita v českých zemích. Působení karmelitánů
v Čechách**

Bc. Šárka Urbanová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

**Spiritualita v českých zemích. Působení karmelitánů
v Čechách**

Bc. Šárka Urbanová

Vedoucí práce:

Mgr. Eduard Neupauer, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce, panu Mgr. Eduardu Neupauerovi, Ph.D., za jeho vstřícnost, cenné rady a připomínky.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. DĚJINY KARMELITÁNSKÉHO ŘÁDU	2
2.1. Počátky řádu karmelitánů.....	2
2.2. Karmelitánská spiritualita	5
2.2.1. Prorok Eliáš	6
2.2.2. Panna Maria.....	8
2.3. Karmelitáni v Evropě a reformy řádu	11
2.3.1. Reformy řádu.....	15
2.3.2. sv. Terezie z Avily	17
2.3.3. sv. Jan od Kříže	22
3. KARMELITÁNI V ČESKÝCH ZEMÍCH	28
3.1. První působení řádu karmelitánů v českých zemích	29
3.2. Návrat karmelitánů do Čech.....	34
3.2.1. Karmelitáni při kostele sv. Havla.....	34
3.2.2. Obnova chyšského kláštera	37
3.3. Bosí karmelitáni v Čechách.....	38
3.3.1. Bosí karmelitáni u Panny Marie Vítězné	39
3.3.2. Bosé karmelitky v Čechách.....	42
3.4. Církevní reformy	45
3.5. Karmelitáni opět v českých zemích (do roku 1950).....	47
3.5.1. Karmelitáni v Kostelním Vydří.....	48
3.5.2. Bosé karmelitky při kostele sv. Benedikta	51
3.6. Karmelitáni v Čechách po pádu komunismu	52
3.6.1. Návrat řeholníků do Kostelního Vydří.....	52
3.6.2. Klášter karmelitánů v Olomouci - Hejčíně.....	55

3.6.3. Klášter karmelitánů v Praze - Liboci.....	55
3.6.4. Bosí karmelitáni v konventu ve Slaném.....	56
3.6.5. Návrat bosých karmelitek do kláštera sv. Josefa při kostele sv. Benedikta v Praze na Hradčanech	57
3.6.6. Klášter bosých karmelitek s kostelem sv. Antonína Paduánského v Dačicích	58
4. SHRNU TÍ PŘÍNOSU ŘÁDU	60
5. ZÁVĚR.....	62
6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	63
7. RESUMÉ.....	68
8. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	69

1. ÚVOD

Diplomová práce je věnována řádu karmelitánů, přičemž hlavním tématem práce je *Působení karmelitánů v Čechách*. Téma bylo zvoleno z důvodu menšího povědomí o tomto řádu, neboť v kategorii řeholních společenství většinové množství neodborné veřejnosti zná především např. řád františkánů či dominikánů, zatímco o existenci karmelitánů mnozí nemají ani tušení. Cílem práce je proto v její první části představení řádu karmelitánů od úplného začátku, tedy od okolností vzniku řádu, utvoření jeho spirituality, řehole, dále sledovat jeho přesun z Palestiny na území Evropy a zde probíhající snahu o jeho uznání, popsat reformy řádu, jejichž důsledkem bylo rozdělení řádu na dva proudy. Druhá část práce má zmapovat působení karmelitánů v českých zemích, a to od jejich příchodu na toto území, přes několikanásobné nucené opuštění svých klášterů až po současnost.

Prvotní zvolenou metodou je sběr dat, přičemž je použita primární i sekundární literatura, monografie a záznam z přednášek Vojtěcha Kodeta, O. Carm. a Norberta Žušky, O. Carm. Využity jsou také elektronické zdroje v podobě řádových webových stránek. Další metodou je analýza dat, jejich interpretace a kompilace.

Zdrojem využitým v celé práci je kniha Milana M. Bubna *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, která řád karmelitánů reflektuje od jeho založení až po současnost. Důležitými prameny jsou také knihy s odrazem karmelitánské spirituality vydané v Karmelitánském nakladatelství, např. *U Eliášova pramene* od Wilfrida McGreala, *Kráska karmelu* od bl. P. Tita Brandsmy, O. Carm. či *Spiritualita karmelu* P. Georgese, OCD. K českým zemím se vztahuje zejména kniha Matthäuse Höslera a Redempta Maria Valabeka *Karmel v české církvi*, dále publikace *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách* publikovaná bratry karmelitány či aktuální (z roku 2015) kniha Aleny Ježkové a Jiřího Chalupy *Tichá srdce, příběhy míst a lidí*, která se zabývá působením řeholních řádů v Čechách a na Moravě od historie do současnosti.

Za upozornění také stojí již zmíněné a velmi působivé přednášky karmelitánů. Přednáška V. Kodeta na téma *Panna Maria a Karmel* napomohla k pochopení karmelitánské mariologie a přednáška N. Žušky, *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* přiblížila spiritualitu sv. Terezie, osoby, která byla pro vývoj řádu zásadní.

2. DĚJINY KARMELITÁNSKÉHO ŘÁDU

Prvním působištěm rodičů se řádu karmelitánů se stala hora Karmel v Palestině. Zde byla utvořena řádová spiritualita, předána prvotní řehole a proběhla proměna původních poustevníků v karmelitány, kteří se později, po vypuzení ze své země, pokusili prosadit svůj způsob života v Evropě.

2.1. Počátky řádu karmelitánů

Počátek řádu karmelitánů se váže k hoře Karmel, jež se nachází na severu Palestiny a je součástí Samařského pohoří s tvarem rovnoramenného trojúhelníka a s rozlohou přibližně sto padesát čtverečních kilometrů.¹ Hora Karmel měla za starověku statut posvátného území, což bylo umocněno faktem, že za cyklu proroka Eliáše, s jehož životními událostmi byla tato hora spojována, v 9. století před Kristem, zde nebyly patrné známky lidského osídlení. Název hory byl mezi filology častým předmětem sporu, nejpravděpodobnější se však zdá být analýza Paula Jouiona ve spolupráci s Emilem Friedmanem, podle nichž *karmel* znamená zvláštní druh nízké vegetace, v níž převládají stromky a plané ovocné keře, jejichž růst je podporován hojným deštěm, na pomezí mezi vyprahlou, až pouštní oblastí a lesem.² Označení těchto filologů je ve shodě s vzezřením krajiny i s Biblií: „Až se však na nás vylije shůry Duch, tehdy se z pouště stane sad a sad se bude za les počítat.“ (Iz 32, 15).

Z vrcholu hory, který je ve výšce 482 metrů nad mořem, lze spatřit rovinu Jizreel, kde se nachází poutní místo zasvěcené proroku Eliášovi připomínající podle tradice jeho oběť a následné vyvraždění Baalových proroků samotným Eliášem,³ který přikázal Achabovi, izraelskému králi, jenž upřednostňoval kult boha Baala⁴: „Svolej ke mně na horu Karmel všechen izraelský lid a také těch čtyři sta padesát Baalových proroků a čtyři sta proroků Ašery (...).“ (1 Král 18, 18). Po jejich příchodu Eliáš dokázal lidu, že jediným pravým Bohem izraelského národa je Hospodin a nařídil:

¹ Giordano, S., *Karmel ve Svaté zemi od počátků až po současnost*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, s. 26, 29.

² Tamtéž, s. 13-14.

³ Tamtéž, s. 26, 29.

⁴ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 151.

„Zajměte Baalovy proroky, žádný at' neunikne.“ A když je zajali, Eliáš je odvedl k potoku Kíšon a tam je pobil.“ (1 Král 18, 40).

Hora Karmel se vyskytuje v celé starozákonní literatuře, a ačkoli nedosahuje v Písmu svatém tak vysokého postavení jako například hora Sinaj, jedná se o skutečný duchovní symbol, jenž vyjadřuje stoupání člověka k stále dokonalejšímu sjednocení s Bohem.⁵ Hora se stala základnou pro řád karmelitánů, který na toto posvátné místo přišel v 12. století.⁶

Řád karmelitánů nemá svého přímého zakladatele jako například řád dominikánů či františkánů, nýbrž přejal svůj název podle místa svého působení, čímž byla, jak je zmíněno výše, hora Karmel. Podněty pro vznik řádu představovalo křížácké hnutí a rozmach poustevnického života v 11. a 12. století.⁷ Evropa se v této době nacházela ve stavu vzestupu podporovaného politickou stabilitou a hospodářským rozvojem. Rostl blahobyť, sílilo intelektuální dění a cestování. Hledalo se také křesťanství, které by bylo blíže evangeliu, neboť na jedné straně sice vzrůstala moc institucionální církve, zaostávala však účinná pastorace. Vznikala hnutí chudých, kteří se rozhodli hledat Krista, což vedlo k vzniku františkánského stylu z jedné z těchto skupin. Mnozí pak putovali do Svaté země za účelem následování Krista, aby i oni byli přímo přítomni na místech, kde Ježíš hlásal Boží království, trpěl a zemřel pro své poslání.⁸

Svatá země byla zpřístupněna především díky křížovým výpravám a západním křesťanům bylo nejen umožněno navštívit svatá místa, ale také se v zemi usadit. Mnozí poutníci se v 12. století stali poustevníky a někteří také navázali kontakt s řeckými poustevníky. Křížáci však byli ze země vytlačováni, proto se poustevníci museli stáhnout do pobřežních oblastí. Kolem roku 1190 se někteří poustevníci začali sdružovat na hoře Karmel a právě tato komunita se stala počátkem karmelitánské tradice.⁹

⁵ Žuška, P. N., O. Carm., „Nádhera Karmelu“ - Eliáš a Maria v karmelitánské spiritualitě, in *karmel.cz* [online], ©2013 [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/311-nadhera-karmelu-elias-maria-v-karmelitanske-spiritualite>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Panna Maria

⁶ Giordano, S., *Karmel ve Svaté zemi od počátků až po současnost*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, s. 18.

⁷ Dobhan, U., *Spiritualita karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 5.

⁸ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 15.

⁹ Tamtéž.

Původní karmelitánští eremité byli urputní zastánci správného života vyplývajícího z evangelia a právě tento způsob života hledali. Středem veškeré pozornosti byl Ježíš Kristus, jehož život byl pro poustevníky inspirací, a tak se chudoba, putování a vzor první křesťanské obce v Jeruzalémě, staly zásadními složkami, od kterých se styl života poustevníků odvíjel.¹⁰

Původní karmelitáni sídlili v údolí Wadí'ain es Siah, v blízkosti pramene, který se nazýval Eliášův.¹¹ Jednalo se o volné společenství mužů - laiků (bratrů), z nichž každý většinu dne trávil ve svém příbytku modlitbou či se věnoval práci. Hlavním účelem těchto bratrů byl prožitek samoty s Bohem a oprostění se od světového chaosu.¹²

Společenství bratrů na hoře Karmel však brzy pocítilo nutnost schválení zvoleného způsobu života, proto se obrátilo na Alberta z Vercelli či z Avogadra, tehdejšího jeruzalémského patriarchu, s prosbou o jakási pravidla (či návod) k životu.¹³ Vzhledem k tomu, že poustevníci nežádali o žádnou z oficiálních a již schválených řeholí, jakými v té době byly např. řehole sv. Augustina a Benedikta, je zřejmé, že prvotně neusilovali ani o založení žádného řádu v kanonickém smyslu.¹⁴ Albert přání bratrů vyhověl a kolem let 1206 až 1210 sepsal řeholi (*regulae vitae* či *formula vitae*), podle níž se měli poustevníci řídit. Jednalo se o velmi krátký (sedmnácti stránkový), avšak přísný soubor pravidel, podle nichž měl každý bratr povinnost docházet na každodenní mši, žít v samotě své cely z důvodu přímého kontaktu s Bohem při modlitbě a rozjímání, zachovávat ve stanovenou dobu mlčenlivost, každý musel být kající, mít čisté úmysly a být přísný ve stravování (např. maso bylo dovoleno konzumovat pouze při tělesné slabosti) a také dodržovat půst.¹⁵

Přijetím Albertovy řehole se z poustevníků stali *karmelitáni*, přičemž byl patriarchou nejen potvrzen jejich dosavadní způsob života, ale byla mu také dána nová perspektiva. Poustevnické hnutí bylo zařazeno do tradice klasické poustevnické

¹⁰ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 15.

¹¹ Žuška, P. N., O. Carm., „*Nádhera Karmelu*“ - *Eliáš a Maria v karmelitánské spiritualitě*, in *karmel.cz* [online], ©2013 [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/311-nadhera-karmelu-elias-maria-v-karmelitanske-spiritualite>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Panna Maria

¹² *karmel.cz: Historie* [online], ©2013, [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/rad-karmelitanu/4-historie>

¹³ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 151.

¹⁴ *karmel.cz: Komentář k Řeholi Řádu karmelitánů* [online], ©2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/tex_kom.php#k18.

¹⁵ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 151.

spirituality z doby před sv. Benediktem. Albert nahlížel na poustevníkův život jako na neustálou konfrontaci se zlými silami, považoval jej za zkoušku a prohlásil takový život za následování Ježíše. Kristův „bojovník“ dle Alberta jedná vytrvale, odhodlaně a také klidně.¹⁶

Albert také kladl důraz na život v komunitě. Mezi zásadní prvky při vytváření komunity patřilo demokratické zvolení převora, dále společná porada o výběru poustevny a uspořádání cel v ní, porada s převorem o změně místa (cely), společná modlitba, společné stravování, porady o společném životě a o prospěchu každého jednotlivce, společné vlastnictví a skromný život.¹⁷

2.2. Karmelitánská spiritualita

Samotný pojem spiritualita vznikl z latinského slova *spiritus* - duch a spiritualita řádu je těsně spjata s jeho vlastním duchem, je jím naprosto podmíněna. Spiritualita zahrnuje zbožnosti, duchovní cvičení a ctnosti za účelem dosažení řeholní dokonalosti, například se jedná o mši svatou, rozjímání, samotu, mlčení, chórovou modlitbu, poslušnost atd. Hlavním cílem všech řádů, přestože se v mnoha ohledech různí, je křesťanská svatost, která je u všech stejná a tkví v dokonalosti lásky k Bohu a k bližnímu.¹⁸

Řády, které soustředí pozornost především na pomoc bližnímu a jejich snaha o dosažení dokonalosti probíhá právě skrze tuto činnost, vedou aktivní život, který musí být provázán modlitbou a láskou k Bohu. Řádem, který lásku k bližnímu sice nezanedbává, ale také ji dále ji skrze službu více nepodporuje a jeho hlavním středem pozornosti je láska k Bohu jako vnitřní setkání a splynutí s Bohem skrze rozjímavou činnost, je kromě jiných, Řád blahoslavené Panny Marie z hory Karmel.¹⁹

Karmelitánská spiritualita je v nehlubším slova smyslu křesťanská, jde tedy především o život v blízkosti Ježíše Krista, o naslouchání jeho slovu a o poslušnost vůči

¹⁶karmel.cz: *Komentář k Řeholi Řádu karmelitánů* [online], ©2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/tex_kom.php#k18

¹⁷karmel.cz: *Komentář k Řeholi Řádu karmelitánů* [online], ©2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/tex_kom.php#k18

¹⁸ Georges, P., OCD, *Spiritualita karmelu*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 5.

¹⁹ Tamtéž.

němu. Pilíři karmelu jsou pak modlitba, bratrství a apoštolát. Duchovními vzory karmelitánů jsou již od počátku prorok Eliáš a Panna Maria.²⁰

2.2.1. Prorok Eliáš

Vzorem a duchovním otcem skupiny poustevníků usazené na hoře Karmel se stal prorok Eliáš, který na hoře žil dlouho před jejich příchodem. Prorok užil dva výroky z Písma svatého, které se staly mottem řádu. Z první věty vyplívá, že řád je zaměřen na modlitbu²¹: „*Jakože živ je Hospodin, Bůh Izraele, před jehož tváří stojím*“ (1 Král 17,1) a druhá věta ukazuje zaměření na apoštolát - horlivost pro Hospodina: „*Velmi jsem horlil pro Hospodina, Boha zástupů.*“ (1 Král 10) Byla to právě živost Eliášova Boha, která karmelitány uchvacovala natolik, že toužili být pokračovateli této spirituality.²²

Představa Eliáše jako Božího muže je zaznamenána ve spisu *Liber de Institutione Primorum Monachorum*, který vznikl kolem roku 1370 a v kterém jsou zaznamenány nejstarší tradice řádu. Tento spis je klíčovým dílem k pochopení karmelitánské spirituality, neboť jsou v něm zahrnuta všechna její stěžejní témata: poslušnost vůči Kristu, otevřenost Písmu, smysl pro mlčení a samotu a nerozdělené srdce.²³

Ve spisu *Liber de Institutione* se objevuje karmelitánská utopie spojená především s příběhy o Eliášovi a o ctnostech, které praktikoval on i jeho pozdější následovníci. Mezi Eliášovy ideály patřila věrnost Božímu slovu, absolutní poddajnost pro Boží vůli ve službě jeho lidu, znalost pravdy o světě, rozhodnutí pro Boha vyjádřená samotou, pokání za osobní hříchy, přímluva za hříchy jiných, úplná důvěra v Boží prozřetelnost - vědomí Boží péče o ty, kteří hledají nejprve jeho spravedlnost a království, dále láskyplná moudrost pramenící z blízkosti k Bohu a smysl pro

²⁰ Žuška, P. N., O. Carm., „*Nádhera Karmelu*“ - *Eliáš a Maria v karmelitánské spiritualitě*, in *Karmel.cz* [online], ©2013 [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/311-nadhera-karmelu-elias-maria-v-karmelitanske-spiritualite>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Panna Maria

²¹ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 145.

²² Žuška, P. N., O. Carm., „*Nádhera Karmelu*“ - *Eliáš a Maria v karmelitánské spiritualitě*, in *karmel.cz* [online], ©2013 [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/311-nadhera-karmelu-elias-maria-v-karmelitanske-spiritualite>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Panna Maria

²³ Brandsma, T., Bl. P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 26.

zodpovědnost za jeho učedníky. Eliáš je také pokládán za mystika, který pije z „proudu rozkoše“ a srdce mu plane ohněm božské lásky.²⁴

Dále se zde objevují mariánské prvky a především smysl pro Boží přítomnost a ochranu, jež lze najít v modlitbě. V díle se také nacházejí symboly jako např. hora, poušť, potok Kerít a obláček, který představoval přítomnost Panny Marie.²⁵ Tohoto zjevení se dostalo Eliášovi a stalo se základem pro mariánský ráz karmelitánské spirituality.²⁶

Podle spisu *Liber de Institutione* má každý karmelitán směřovat k dvěma cílům. Prvním z nich je čistota srdce, jíž lze dosáhnout vlastním úsilím. K dosažení tohoto cíle je nutné podniknout čtyři kroky. Za prvé se člověk musí zříci veškerých pozemských věcí. Samotné vlastnění jmění sice nevyklučuje vstup do Božího království, jde však o to, že jsou k němu navázány starosti, které brání čistotě srdce.²⁷ Za druhé je třeba se zříci hříchu a vlastní vůle, přičemž má člověk na sebe „vzít Ježíšův kříž“, aby mohl dospět ke vzkříšení, k novému, od svých tužeb očištěnému, životu. Symbolem vydání se opačným směrem od přání je východ, neboť je to směr k potoku Kerítu. Samota, mlčení a celibát představuje třetí krok potřebný k dosažení čistoty srdce, protože je třeba nebyť rozptylován společností. Mlčení je důležité pro rozhovor s Bohem a celibát, plné odevzdání těla Bohu, je vnímán jako hluboký projev úcty k němu.²⁸ Posledním krokem k dokonalosti je růst v lásce, přičemž je nejlepší být u Kerítu a pěstovat trojí lásku: lásku k Bohu, lásku k sobě samému a lásku k bližním, k bratrům a sestrám, neboť pouze pokud je člověk schopen milovat ty, které vidí, bude schopen milovat i Boha, který vidět není. Život v této trojí lásce má zaručit také odpuštění, protože je člověk tím více prožívá, čím více miluje.²⁹

Těmito čtyřmi kroky by měla být zaručena zkušenost dokonalé lásky, jež je ve spisu líčena jako „pít z potoka.“³⁰

Druhý cíl je pro karmelitána podle spisu dar od Boha, a to prožívání síly Božské přítomnosti a zakoušení nebeské slávy v srdci.³¹

²⁴ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 40.

²⁵ Tamtéž, s. 32.

²⁶ Brandsma, T., Bl.P., O. Carm., *Krása karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 26.

²⁷ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 34.

²⁸ Tamtéž, s. 35.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž, s. 36.

³¹ Georges, P., OCD, *Spiritualita karmelu*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 6.

Eliáš žil o samotě na hoře Karmel a tuto samotu opouštěl pouze tehdy, pokud mu bylo dáno Bohem zvláštní poslání. Prorok byl dle spisu pokládán za ideálního mnicha, který, posilněn tajemným pokrmem, jež mu podal anděl, putoval čtyřicet dní a čtyřicet nocí pouští. Na hoře Choreb, kam jej cesta zavedla, prožil nejvznešenější mystický zážitek v podobě Boží přítomnosti zjevené v jemném šumícím vánku. Na základě toho měl duch karmelitána, posilňovaného božským pokrmem eucharistie a žijícího v ústraní od všech pozemských potěšení a statků, vnitřně a láskyplně splynout s Bohem.³²

Poustevníci obývající horu Karmel žili, stejně jako jejich předchůdce, prorok Eliáš, pod pohledem Božím, proto byla podstatná většina jejich času vyplněna modlitbami a rozjímáním, z čehož pramení nejdůležitější cíl řádu: nazírání Božích věcí (*kontemplace*), což završovala eventuální mystická Boží zkušenost.³³

2.2.2. Panna Maria

Mariánský prvek v karmelitánské spiritualitě je výsledkem Eliášova vidění na hoře Choreb. Prorok zde spatřil dešťový oblak, který představoval záchranu vyschlé izraelské země a v něm předobraz Panny Marie.³⁴ Hora Karmel nabízela prvním členům řádu výhled na Nazaret, což v nich evokovalo vzpomínku na příchod anděla k Panně Marii a tajemství vtělení, které bylo naplněno vstoupením Ducha svatého.³⁵ Panna Maria se měla stát matkou Mesiáše, což znamenalo naprosté odpoutání se od dosavadních představ o životě jak pro ni, tak pro jejího manžela Josefa. Oba sdíleli vášeň pro Boha a naprosto se otevřeli pro záměry, které měl Bůh prosadit skrze ně.³⁶

Ve středověku se dodržovaly feudální standardy, podle kterých každé místo někomu patřilo. V Palestině bylo v té době mnoho míst spojených s Pannou Marií a některá jí byla zasvěcena, ať už na základě psané či ústní tradice.³⁷

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Brandsma, T., Bl.P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 48.

³⁵ Tamtéž, s. 51.

³⁶ Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

³⁷ Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

Poustevníci usazení v údolí hory Karmel v Panně Marii spatřovali dokonalé spojení ctností, které chtěli sami mít, a proto, když pocítili potřebu vytvoření duchovního středu, přičemž uposlechli řeholi sv. Alberta, podle níž bylo nutné zřídit kapli, vznikla svatyně zasvěcená Panně Marii, kde se poustevníci scházeli ke každodenní eucharistii.³⁸ Poustevníci dali Marii titul „naše Paní“, což pro ně představovalo způsob života jako pod feudálním panovníkem: výhodou pro ně byla Mariina ochrana, na druhé straně pro ně vznikaly vůči ní povinnosti. Po zasvěcení kaple tedy karmelitáni pojali Pannu Marii za patronku ve feudálním smyslu paní - poddaní.³⁹ Modlitebna se stala centrem řádu, který od poloviny 13. století nesl různé názvy, např. Řád blahoslavené Panny Marie z hory Karmel, Poustevníci svaté Marie z hory Karmel, Řád svaté Marie z hory Karmel nebo Bratři blahoslavené Marie z hory Karmel. Název samotný doslova vybízel k opravdové a intenzivní úctě k Marii.⁴⁰

Listina papeže Urbana IV. z roku 1263 nazývá Pannu Marii patronkou Karmelu, což byla zásadní věc při hledání identity řádu, který, ač nemá zakladatele, má svoji patronku, a to velmi mocnou. Svě mariánské pojmenování vysvětluje řád karmelitánů roku 1324 ve spise *Rubrica prima* použitím tří zásadních sloves, která zahrnují dějinný, psychologický a právní aspekt: *construxerunt, elegerunt a vocati sunt*, což znamená, že na hoře Karmel byl karmelitány *zbudován* kostelík na počest blahoslavené Panny Marie, Maria byla *vyvolena* řádem za jeho paní a patronku a příslušníci řádu *byli nazváni* „Bratřími blahoslavené Panny Marie“.⁴¹

Tito bratři byli téměř instinktivně vedeni k niternosti a snažili se velmi intenzivně prožívat Mariin patronát. Zformulovala se plná a bezpodmínečná poslušnost blahoslavené Panně, což bylo vyjádřeno vykonáváním řeholní profese. Bratři slibovali mnišskou kázeň, kterou dodržovali po celý zbytek života. Slib skládaný řeholníky roku 1281 byl formulován takto: „*Já, bratr (jméno), skládám svou profesi a slibuji poslušnost Bohu a blahoslavené Marii a tobě, bratře, jako generálnímu převorovi bratří*

³⁸ Žuška, P. N., O.Carm., „*Nádhera Karmelu*“ - *Eliáš a Maria v karmelitánské spiritualitě*, in *Karmel.cz* [online], ©2013 [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/311-nadhera-karmelu-elias-maria-v-karmelitanske-spiritualite>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Panna Maria

³⁹ Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

⁴⁰ Brandsma, T., Bl. P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 48.

⁴¹ Giordano, S., *Karmel ve Svaté zemi od počátků až po současnost*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, s. 41.

*poustevníků řádu naší Paní z hory Karmel.*⁴² Kázeň od 14. století zahrnovala, mimo jiné, také povinnost bratří modlit se tzv. kanonické hodinky blahoslavené Panny Marie. Pojetí Marie za patronku znamenalo pro příslušníky řádu směřovat veškerou svou činnost k její počtě, neboť právě jí náleží vše dobré, co z Karmelu vzejde. Na oplátku měla Maria nad řádem držet ochrannou ruku.⁴³

Panna Maria byla kromě patronky také vzorem čistoty a kontempace, života, v kterém má člověk na prvním místě život s Bohem, od kterého se odvíjí veškerá ostatní aktivita. Maria představovala pro bratry ozdobu Karmelu, královnu a označovali ji za Matku, neboť byla vnímána jako matka Boží, což představovalo jen nepatrný krok k tomu, aby ji karmelitáni vnímali i jako matku svoji. Navíc karmelitáni, kteří již byli bratry Božího Syna, neboť měli stejného Otce, toužili mít také společnou Matku.⁴⁴ Dalším důvodem pro toto označení byla situace uvnitř řádu, neboť docházelo k oslabování vztahu k blahoslavené Panně, jejíž patronát již nevystačoval dalším očekáváním bratrů. Došlo k vytvoření intimnějšího vztahu s Marií - Matka a Synové - čímž byla spiritualita upevněna.⁴⁵

Další vztah k Panně Marii určovala vzájemná komunikace. Panna Maria fungovala jako přímluvkyně s podílem na Ježíšově poslání přímluvce, který neustále za lidstvo oroduje. Lidé si Marii svobodně volili jako někoho, kdo s nimi a za ně prosí u Boha, což vyjadřuje projev péče o lidi, protože jsou její. Ona je předešla ve víře a záleží jí na nich. Naopak také zastávala roli prostřednice, kdy Boží milost přicházela skrze ni.⁴⁶

Důkazem spojení mezi Pannou Marií a karmelitány je Mariin další titul: Sestra, který je znát již v karmelitánské řeholi, kde jsou karmelitáni nazýváni jako *Bratři Panny Marie z hory Karmel*. Toto označení vzniklo na základě následování Eliáše, jenž byl

⁴² Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

⁴³ Giordano, S., *Karmel ve Svaté zemi od počátků až po současnost*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, s. 44-45.

⁴⁴ Žuška, P. N., O. Carm., „*Nádhera Karmelu*“ - *Eliáš a Maria v karmelitánské spiritualitě*, in *Karmel.cz* [online], ©2013 [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/311-nadhera-karmelu-elias-maria-v-karmelitanske-spiritualite>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Panna Maria

⁴⁵ Giordano, S., *Karmel ve Svaté zemi od počátků až po současnost*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, s. 45.

⁴⁶ Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

prvním starozákonním panícem. Mariino rozhodnutí o složení stejného slibu čistoty, který složil Eliáš, vyvolalo obrovské sympatie mezi panickými bratřími, kteří, jelikož se považovali za Eliášovy bratry, pojali Marii na základě této čistoty za svoji sestru.⁴⁷ A právě tato Sestra měla karmelitány jako starší sestra doprovázet a zasvěcovat do důvěrnosti s Ježíšem a do poslušnosti Duchu svatému.⁴⁸

2.3. Karmelitáni v Evropě a reformy řádu

Svatá země se od počátku 13. století nacházela v neustálém napětí a sužovaly ji nájezdy ze strany muslimů. Důsledkem toho bylo zmenšování jeruzalémského království a postupem času se v přímém ohrožení nacházela i hora Karmel se svými obyvateli. Tehdejší generální převor, svatý Cyril, měl podle tradice uklidňující vidění poskytnuté Pannou Marií Karmelskou o budoucím vítězství řádu karmelitánů a církve obecně, proto setrval ve víře a byl oporou pro ostatní bratry. Neustále se zhoršující situace v Palestině však této víře nedávala přílišnou přesvědčivost. Mnoho bratří bylo nuceno zvažovat svůj návrat do rodné země.⁴⁹ Působení řádu karmelitánů v Palestině definitivně skončilo v roce 1291, kdy došlo k pádu Akkonu, jednoho z míst, kde byli karmelitáni usazeni. Kláštery na hoře Karmel byly vypáleny, někteří řeholníci vyhnáni, jiní povražděni.⁵⁰

Od roku 1238 probíhal postupný přesun karmelitánů do Evropy. Jejich nejstarší kláštery vznikaly na Kypru (La Frontaine) a na Sicílii. Dále se karmelitánské myšlenky rozšířily do Anglie díky Richardu Grayovi a Wiliamu Vescymu, kteří se vydali do Svaté země jako křižáčtí rytíři a do své země se vrátili jako karmelitáni. Anglickými sídly pro tyto řeholníky byly Aylesford v Kentu, kde se v roce 1245 konala generální kapitula - první na Západě,⁵¹ a později Hulne v Northumerlandu. Klášter karmelitánů dále vznikl

⁴⁷ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 39.

⁴⁸ Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

⁴⁹ Brandsma, T., Bl. P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 40-41.

⁵⁰ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 152.

⁵¹ Brandsma, T., Bl. P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 41.

roku 1244 ve Francii (Les Aygalades), v roce 1249 v Kolíně nad Rýnem, roku 1252 ve Würzburgu a v roce 1273 se řád dostal také do Bambergu.⁵²

Karmelitáni přišli do Evropy s dobře vypracovanou mariologií. Chtěli si však s sebou přenést z hory Karmel ono vědomí jejich Paní jako feudální patronky, proto nejčastěji označovali kostely jako patřící Panně Marii. Dále karmelitáni vystoupili s každodenním slavením eucharistie, což v Evropě do té doby nebylo zvykem.⁵³

Evropa v období příchodu karmelitánů prožívala rozvoj městské kultury. Vznikaly nové školy, domácí průmysl, lidé z okolních vesnic se stěhovali do měst, dožadovali se práva svobodného obchodování, soukromého vlastnictví a politické nezávislosti na vládnoucích feudálních pánech. Městské společenství přitom zachovávalo dřívější společenské vrstvy: patricijskou, střední vrstvu a vrstvu řemeslnickou. V této době se objevil názor, že stabilní kláštery a duchovenstvo je spravující jsou neevangelijní. Vzniklo proto masivní hnutí, které shledávalo radikální chudobu a putovné kázání správným způsobem žití podle evangelia. Potřeby doby uspokojilo zrození nového řeholního způsobu života inspirovaného životem apoštolů s Ježíšem, což prosazovali Dominik Guyan a František z Assisi.⁵⁴

Stabilní zázemí františkánů a dominikánů představovalo pro karmelitány obtížnou startovací pozici, neboť tyto dva řády již působily na univerzitách, měly kolem sebe mnoho laiků a strhovaly svojí silnou spiritualitou.⁵⁵ Úřadující papež Inocenc IV. karmelitánům povolil, aby se na Západě usadili, roku 1247 nechal také upravit jejich řeholi dvěma dominikány, kardinálem Hugem a biskupem Vilémem tak, aby vyhovovala evropskému prostředí. Hlavní změny spočívaly v tom, že karmelitáni mohli využívat domy ve městech a vesnicích: „*Místa můžete mít na samotách nebo tam, kde vám je darují, vhodná a způsobilá pro váš způsob řeholního života*“⁵⁶, další změna spočívala v náhledu na komunitu jako na stěžejní bod života, je zavedena jídelna určena ke společnému stravování a k čtení Písma, změna v dvanácté kapitole řehole zmírňuje

⁵² Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 153.

⁵³ Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>.

⁵⁴ *karmel.cz: Komentář k Řeholi Řádu karmelitánů* [online], ©2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/tex_kom.php#k18

⁵⁵ Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

⁵⁶ *karmel.cz: Komentář k Řeholi Řádu karmelitánů* [online], ©2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/tex_kom.php#k18

zákaz vlastnictví absolutně veškerého majetku a změna v kapitole sedmnácté zmírňuje striktnost dodržování zásad stravování: „*A protože na cestách musíte častěji žebrať, můžete mimo své domy požívat vařené pokrmy s masem*“.⁵⁷

Ačkoli Innocenc IV. následně řád úředně potvrdil, místní duchovenstvo a biskupové nespatořovali odlišnost karmelitánů od žebavých řádů již schválených a panovalo přesvědčení o nepotřebnosti nového řádu v Evropě.⁵⁸ Karmelitáni museli proto přijít s něčím novým, zvláštním, s něčím, co zaujme. O existenci a další vývoj řádu se zasadil převor Šimon Stock. Ten podle legendy kolem roku 1251 prosil Pannu Marii o pomoc, o nějaké privilegium, které by zaručilo uznání karmelitánů jako žebavého řádu. Stock složil speciální modlitbu s názvem *Flos Carmeli*, která oslovuje Pannu Marii několika básnickými názvy a žádá jediné: aby byla karmelitánům milostivá. Odpovědí na Stockovy prosby bylo zjevení Panny Marie, jež mu předala škapulír jako zvláštní výsadu se slovy: „*To je privilegium tobě a tvým. Kdo zemře oděn tímto oděvem, bude spasen.*“⁵⁹ Jednalo se o tuniku bez rukávů s otvorem na hlavu, která se přehazovala přes původní oděv a překrývala ramena, hrudník a záda. Škapulír bratří sahal až ke kotníkům, laický jen ke kolenům.⁶⁰

Předání škapulíře představovalo nový výraz staré víry, tedy že Maria je patronkou řádu. Strhla se masová úcta ke svatému škapulíři, na základě čehož vznikala různá škapulířová bratrstva a kostely se zasvěcovaly Panně Marii Škapulířové. Pozdější generace dokonce považují škapulír za nejvyšší odkaz, který Maria řádu darovala, neboť skrz tento posvěcený předmět Bůh jedná v životě karmelitána.⁶¹

Škapulír rovněž představuje symbol základního poslání karmelitánů: „obléci se v Krista“ skrze ctnosti a milosti Panny Marie, neboť ona jediná byla nejvíce vnitřně s Ježíšem spjata a jako první pochopila jeho učení, a jelikož cílem každého karmelitána je žít v co nejužším spojení s Bohem, snaží se o to skrze následování Panny Marie,

⁵⁷Tamtéž.

⁵⁸ Brandsma, T., Bl. P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitáské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 50.

⁵⁹ karmel.cz: *Škapulír Panny Marie Karmelské* [online], ©2013, [cit. 29.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/206-skapulir>

⁶⁰ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebavé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 154

⁶¹ karmel.cz: *Škapulír Panny Marie Karmelské* [online], ©2013, [cit. 29.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/206-skapulir>

protože její cesta je ta jediná správná k následování Ježíše a také ochraňuje od libovolných výkladů evangelia.⁶²

Panna Maria se podle tradice zjevila v roce 1321 také papeži kardinálu Jacquesu Duésovi, kterému předpověděla, že bude zvolen papežem, potvrdila dosavadní výsady a přidala pro nositele škapulíře ještě jedno privilegium: „*Já, jejich matka, sestoupím do očištnice první sobotu po jejich smrti, a koho tam naleznu, přivedu do nebe*“.⁶³ Když se Mariina věštba naplnila a zmíněný kardinál se skutečně stal papežem přejmenovaným na Jana XXII., vydal nový pontifik tzv. Sobotní bulu, která řád karmelitánů uznávala. Panna Maria na oplátku papeži slíbila ochranu před nepřáteli.⁶⁴ Ukázalo se však, že tato bula není pravá, jednalo se o falsum, které mělo karmelitánská bratrstva ubezpečit v jejich podílu na privilegiích řádu. Šlo tedy pouze o to, aby, prohlášením za papežský, dokument získal autoritu.⁶⁵

Postupně docházelo k proměně řádu v žebravý (mendikantský), což znamenalo prvotní následování jeruzalémské křesťanské obce, jejímž základem byla bratrská jednota a společné vlastnictví. K tomu bylo připojeno procházení nejrůznějších míst (na trase nezáleželo, hlavní byl kontakt s lidmi) doprovázené potulným kázáním evangelia a prokazováním dobra bez jakéhokoli vlastnictví a stálého domova po vzoru apoštolů.⁶⁶ Transformace řádu se však se neobešla bez prvotních potíží i uvnitř samotného řádu. Změna směrem k apoštolátu vyvolávala mezi některými bratry nesouhlas. V roce 1271 odstoupil ze své funkce generálního převora Mikuláš Francouz, který v reakci na vznikající situaci vydal pastýřský list *Ignea Sagitta* (Ohnivý šíp), v němž nabádá bratry k navrácení se k původnímu způsobu života, který byl praktikován ve Svaté zemi, přičemž nekritizuje přímo apoštolát samotný, problém spatřuje v bezhlavém vrhání se do něj bez dostatečné přípravy a prozřetelnosti.⁶⁷

Karmelitáni získávali místa na univerzitách, na což Francouz reagoval velmi ostře: „*Tito žvaní před obecným lidem - aniž rozumějí jen slovu ze svého tlachání - tak*

⁶² Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

⁶³ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 154.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ *karmel.cz: Škapulíř Panny Marie Karmelské* [online], ©2013, [cit. 29.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/206-skapulir>

⁶⁶ *karmel.cz: Komentář k Řeholi Řádu karmelitánů* [online], ©Českomoravská generální delegatura Řádu karmelitánů, 2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/tex_kom.php#k18

⁶⁷ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 155.

drže, jako by měli teologii strávenou v žaludku své paměti (...). Ale neprojevují ani stopu nadání, za které touží být chváleni ve své dychtivosti po marné slávě. (...) Ctižádostivá domýšlivost, dokonalá nestoudnost těchto nevzdělanců, jejichž mravní chování budí leda pohrdání, když se snaží zneužívat kázání, je nejen zlořád, ale je to vyložený nesmysl.“⁶⁸

Francouz ve svém díle otevřel důležité téma: jak je možné dodržovat původní karmelitánský smysl pro samotu a apoštolskou činnost. Nejednalo se o věci neslučitelné či nemožné, bylo jen nutné vybudovat tvůrčí syntézu požadující hlubokou vnitřní kázeň a řádnou formaci bratří a zajistit tak co nejméně násilný přechod mezi uvedenými životními způsoby. Francouzovy myšlenky fungují jako varování před povrchností a ztrátou životně důležitých podmínek.⁶⁹

V roce 1298 byl řád karmelitánů definitivně potvrzen papežem Bonifácem VIII. a do konce 13. století řád působil na Kypru, v Itálii, Francii, Nizozemsku, Španělsku, Anglii, Irsku, Skotsku a v Německu. Původních 12 provincií se v průběhu 14. století rozrostlo na počet 21 a řeholních domů bylo kolem tří set. V 15. století se řád dostal do východní Evropy, do Skandinávie, do Dánska a Portugalska.⁷⁰

Karmelitánům bylo od roku 1613 papežským Stolicí povoleno kázat. Křesťané se pak mohli spolehnout na pomoc Panny Marie duším zemřelých karmelitánů a škapulířových bratrstev. Podmínkou bylo, že jmenovaní zemřeli v milosti Boží, během svého života oblékali řádový oděv, zachovávali čistotu, dodržovali půst nebo se modlili „malé hodinky“. Dnem určeným pro Mariinu pomoc, jíž měla být soustavná přímluva a ochrana po smrti, byla především sobota, neboť v tento den je Panna Maria v církvi uctívána.⁷¹

2.3.1. Reformy řádu

Zařazením mezi žebravé řády byl završen proces utváření identity řádu. V následujících obdobích však bylo nutné udržovat optimální rovnováhu mezi

⁶⁸ Cit. dle Francouz, M., *Ohnivý šíp (Sagitta ignea)*, angl. překlad Bede Edwardse v *The Sword* (červen 1979), s. 23 in McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 28.

⁶⁹ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 30.

⁷⁰ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 156.

⁷¹ *karmel.cz: Škapulíř Panny Marie Karmelské* [online], ©2013, [cit. 29.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/206-skapulir>

poustevnickým a apoštolským životem, mezi modlitbou a veřejným působením a snažit se najít cestu, jakou nové charisma řádu prožívat v daných podmínkách. A právě tato snaha dospět k vyváženosti vedla k řadě reforem.⁷²

V konventu Le Selve ve Florencii začala roku 1413 Mantovská reforma, která vedla ke vzniku samostatné kongregace uvnitř řádu. Papež Evžen IV. roku 1432 řeholi řádu zmírnil např. tím, že prosadil konzumaci masa třikrát týdně (kromě období adventu a postu), zrušil nutnost pobývání v celách a povolil pohyb řeholníků v prostorách kláštera a omezil také striktní mlčení. Konventy se rozdělily na konventuální, na ty, které uvolnění kázně uvítaly, a na observantské, které s uvolněním kázně nesouhlasily a nepřijaly ji.⁷³

Řádovým generálem této doby, konkrétně v letech 1450-1471, byl Jan Soreth, který byl zastáncem obvyklých řeholních zvyklostí, což postupně přitáhlo celý řád. Soreth prosazoval přísnější pravidla, opatřil řeholi komentářem, prosadil odívání do hnědého roucha, cestoval a navštěvoval kláštery, téměř zakázal soukromé vlastnictví majetku a nepovoloval přílišné zdržování řeholníků mimo konventy. Ačkoli Sorethovo počínání nekončilo pokaždé úspěchem, zasadil se například o povolení zakládat kláštery ženské odnože kontemplativního řádu. V roce 1452 byla bullou *Cum Nulla*, vydanou papežem Mikulášem V., uznána ženská větev Karmelu. Dále podnítil vznik třetího řádu, jenž byl povolen roku 1476 bullou *Dum intenta*, kterou vydal papež Sixtus IV.⁷⁴ *Třetí řád* je termín označující osoby, které se rozhodly následovat karmelitánské charisma nikoli z prostředí kláštera, ale promítli jej do svého běžného života, přičemž byly zohledněny jejich společenské podmínky, rodiny, zaměstnání apod. Terciáři jsou rozdělení na kněze a laiky skládající sliby čistoty, chudoby a poslušnosti. Číslovka *třetí* označuje historické pořadí přidružení k řádu: první byli bratři, později se připojily sestry a jako poslední právě terciáři.⁷⁵

Nejzásadnější reforma řádu vznikla ve Španělsku v 16. století, v období velkých společenských zvrátů a objevů, kdy Evropané prozkoumávali Indii a Ameriku a v rámci pozdní renesance vznikly moderní vědy a dařilo se umění. Španělsko se po mnohasetleté okupaci zbavilo Maurů (muslimů ze severní Afriky) a byla ustálena

⁷²karmel.cz: *Historie řádu* [online], © 2006, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/k_histor.php.

⁷³Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 156.

⁷⁴Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 156.

⁷⁵carmelite.org: *The Carmelite Third Order* [online], ©2013, [cit. 5.1.2016], dostupné z: <http://www.carmelite.org/index.php?nuc=content&id=79>

národní jednota pod vládou Filipa II.⁷⁶ Na druhé straně však existoval problém nespokojenosti nejchudší vrstvy obyvatel a také násilnické jednání s židovskou a arabskou menšinou, což mělo za následek postupný morální úpadek a vznik různých heretických hnutí. Vznikli tak např. *recogidos* („usebraní), *abandonados* (odevzdaní) či *alumbrados* (osvícení). Existence těchto společenství vedla k ustanovení španělské inkvizice, která ohrožovala nejen ty, kteří morálně a nábožensky skutečně kazili společnost, ale i nevinné lidi, kteří neměli „čistou krev“ či projevíli své mystické sklony, a tak praví mystikové museli často bojovat, aby dokázali teologům, že vedou autentický duchovní život a aby přesvědčili duchovní, že je třeba se řídit církevní naukou.⁷⁷

Sorethova reforma připravila půdu pro sv. Terezii z Avily a sv. Jana od Kříže, pro španělské mystiky, kteří podnítli obnovu Karmelu a v karmelitánské historii odráží jak tradici, tak posun vpřed. Z odkazu těchto mystiků čerpá celé křesťanství.⁷⁸ Tato reforma nakonec přešla v utvoření nového a odloučeného řádu bosých (reformovaných) karmelitánů a karmelitek.⁷⁹

2.3.2. sv. Terezie z Avily

Teresa de Ahumada y Cepeda se narodila v Avile 28. března 1515 jako vnučka obráceného žida z Toleda, který však na nějakou dobu zkusil návrat ke své původní víře, proto rodina nebyla považována za příliš důvěryhodnou. Terezie, vědoma si tohoto rodinného problému, jednala velmi otevřeně a narovinu s mocnými lidmi.⁸⁰

Terezie vstoupila v Avile roku 1535 do kláštera Vtělení pro karmelitky, kde se setkala s duchovní tradicí. Postupem času však Terezie razila svou vlastní duchovní cestu, která se sice zakládala na tradiční spiritualitě Karmelu, tedy na životě v Boží přítomnosti, na straně druhé ji však přesáhla.⁸¹ Než však dospěla k něčemu, co sama nazývá „vlastním obrácením“, zmítala se ve dvacet let trvajícím vnitřním zápasu díky vlastní duchovní nezralosti, nemoci a také podmínkám v komunitě. Velmi ji přitahoval

⁷⁶ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 45.

⁷⁷ Jan od Kříže, sv., *Krátké dopisy a korespondence*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1998, s. 22-23.

⁷⁸ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 45.

⁷⁹ *karmel.cz: Historie řádu* [online], ©2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z http://www.karmel.cz/old/k_histor.php.

⁸⁰ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 46.

⁸¹ Dobhan, U., *Spiritualita karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 26.

život modlitby a osobně si připadala obdarována Bohem a jeho láskou. Na straně druhé ji trápila její neschopnost reagovat na Boží náklonnost vhodným způsobem a také dilema, zda se Bohu bezvýhradně vydat.⁸² Zlomovým byl rok 1554, kdy Terezií hluboce otřásla návštěva oratoře kláštera Vtělení v Avile, v němž uviděla sošku trpícího Krista. Uvědomění si Kristova zraněného lidství, jeho utrpení a zároveň její vlastní nevděčnosti v podobě váhání odevzdat se Bohu, se Terezie zvláštním způsobem dotkla. V té chvíli, v 39 letech, dospěla k definitivnímu rozhodnutí naplno se Bohu otevřít a podřídit a prosila jej, aby ji posunul vpřed a vydala na cestu k dokonalosti.⁸³

Terezie udržovala kontakty s několika duchovními vůdci, kteří měli pochopení pro úlohu Ducha svatého v jejím životě. Jednalo se o několik jezuitů a o františkána Petra z Alcantary, který jí pomohl zařadit mystickou zkušenost do jejího života.⁸⁴ Zatímco duchovní zkušenost na křesťanském základě znamená setkání s Bohem v Kristu prostřednictvím víry, naděje a lásky, mystická zkušenost je vyzrálým vyjádřením duchovní zkušenosti. Předmětem této mystické zkušenosti je spásenosné mystérium Krista, sám Kristus, a podmět, jež představuje lidská osoba, která je naprosto přístupná pro spásenosné působení Boha. Mezi těmito dvěma subjekty pak vzniká nový vztah. Podstatou mystické zkušenosti je vědomí přímého zásahu Boha do osobního duchovního života. Mystikové jsou označováni za „svědky láskyplné přítomnosti Boha v nás“.⁸⁵ Mystiku představuje nejvyšší aktivita, která se v mystikovi kryje s kontemplací a Bůh pak působí skrze člověka.⁸⁶

V roce 1560, pětadvacet let po Tereziině vstupu do kláštera, zazněl v kruhu jejích přítelkyň nápad založit vlastní klášter, kde by mohly žít poněkud jiným způsobem života, více se věnovat modlitbě a žít v menším společenství. V srpnu 1562 byla tato idea zrealizována a Terezie založila rovněž v Avile klášter svatého Josefa s představou, že se v něm bude věnovat vnitřní a kontemplativní modlitbě a stráví zde zbytek svého života. Nakonec však v klášteře sv. Josefa prožila pouze pět let a v průběhu dalších let

⁸² Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

⁸³ McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 46.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ *bosekarmelitky.cz: Tereziina mystická zkušenost* [online], [cit. 12.1.2016.], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/sv-terezie-od-jezise/mysticka-teologie-terezie-od-jezise/terezina-mysticka-zkusenost/>

⁸⁶ Dobhan, U., *Spiritualita karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 31.

Terezie založila dalších 17 ženských klášterů a 1 mužský ve spolupráci s Janem od Kříže.⁸⁷

Tereziina spiritualita měla svá specifika. Za prvé se jednalo o soustavnou potřebu vést rozhovory s jinými lidmi s duchovními a mystickými zkušenostmi, na něž se obracela s prosbami o radu a pomoc. K tomuto se uchýlovala především z důvodu, že jako ženě s mystickým nadáním jí hrozilo pronásledování ze strany církve,⁸⁸ neboť Terezie žila v době, kdy panovalo přesvědčení, že ženě nepřísluší duchovní činnost, o čemž vypovídá výrok církevní autority té doby, františkána Františka de Osuna: „*když máš doma ženu, která by jen jezdila na pouti a pobíhala po nějakých pobožnostech, a která si dokonce myslí, že je svatá, tak ji zamkni doma. A když by to nepomohlo, zlom jí nohu, protože do Božího království se dostane i kulhavá. Ženě stačí, když poslouchá kázání a chce-li něco víc, tak jí předčítej z knihy, když přede.*“⁸⁹ Terezie však disponovala i přirozeným společenským nadáním s darem příjemného působení na druhé a hlavně o snahu o co největší objektivitu v duchovním životě, což bylo ochranou před propadnutím subjektivismu. Tomuto postoji odpovídá pokora jako jedna z křesťanských ctností, Tereziina terminologie však užívá slovní spojení „**život v pravdě**“, což znamená vědomí a akceptování lidského postavení před Bohem a přisuzování Bohu všechno, co vzešlo z něj a sobě samému přičítání toho, co náleží člověku. Takto chápaná pokora tvoří podle Terezie základ všeho duchovního života, který podle ní roste s ohledem na to, jak pokory přibývá⁹⁰, neboť „*On je velkým přítelem pokory. Budete-li se považovat za nehodné vstoupit byt' i jen do třetích komnat, získáte si jeho přízeň, takže vám dá vstoupit do pátých. Budete-li tam často chodit, budete mu moci tak dobře sloužit, že vás uvede i do své komnaty, z níž už nikdy neodejdete, leč, že by vás zavolala představená, neboť tento velký Pán chce, abyste plnili její vůli jako Jeho.*“⁹¹ Tato pokora vyvěrá z živé víry v Boha, nejedná se o podlézání. Tereziin vztah k Bohu není založen přímo na lidském vztahu, ale zároveň se

⁸⁷ Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

⁸⁸ Dobhan, U., *Spiritualita karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 27.

⁸⁹ Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

⁹⁰ Dobhan, U., *Spiritualita karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 27.

⁹¹ Terezie z Avily, sv., *On je velkým přítelem pokory* in *karmel.cz* [online], 29.6.2012 [cit. 12.1.2016], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/texty-z-tradice/51-terezie-z-avily/584-o-vnitřní-modlitbe-s-terezii-z-avily-25>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Texty z tradice; Proč miluji Tě, Maria

od něj neodtahuje natolik, aby jej s člověkem nic nespojovalo.⁹² Důvod, proč Bůh tolik miluje pokoru, objasňuje Terezie tím, že to tak musí být, protože Bůh je svrchovaná Pravda a pokora je pravda. Čím větší je uvědomění, že člověk sám ze sebe nemá nic kromě nicoty a ubohosti, tím blíže směřuje k Svrchované Pravdě.⁹³

V Tereziině době byli věřící rozdělováni na začátečníky, pokročilé a ti nejzralejší, kteří byli téměř světci, byli nazýváni dokonalými, a to v tom smyslu, že byli odpoutáni od všeho pozemského a žili v téměř dokonalém sjednocení s Bohem. Terezie se dokonalá necítila, a přesto obdržela mnohá mystická obdarování.⁹⁴ Vždy dbala na dodržování kontemplativní modlitby, rozjímání a činné kontemplace, ale také tvrdila, že jediný moment osvícení od Boha naučí duši mnohem více než léta studia a činné kontemplace. Důležité pro Terezii bylo také cvičení se ve ctnostech, přičemž žádná z ctností nemůže být označena za správnou, neprokazují-li ji dobrovolné skutky.⁹⁵

Terezie je považována za učitelku vnitřní modlitby, otec Žuška, O. Carm. ji dokonce nazývá „porodní asistentkou“ s ohledem na vlastní vnitřní modlitební život. Terezie totiž nevyučovala modlitby způsobem předložení určité podoby modlitby, kterou by měli provádět všichni, ale vydávala svědectví o svém způsobu vnitřní modlitby, aby ostatní nadchla k objevení jejich vlastní cesty.⁹⁶ Ježíš Kristus je v Tereziině spiritualitě uctíván způsobem modlitby, při které je nutné „představit si zcela živě Ježíše Krista.“ Ve svém spise *Cesta k dokonalosti* Terezie radí sestřám, aby si představily neustálou přítomnost Ježíše, kterého ukazuje jako „dobrého přítele“, který je s láskou a pokorou učí, bude jim pomáhat a bude všude s nimi: „(...) vnitřní modlitba podle mého názoru není nic jiného než vztah přátelství, časté přebývání o samotě s tím, od něhož víme, že nás miluje. Kdo začal pěstovat vnitřní modlitbu, ať na to nikdy ani nepomyslí, zanechat ji. I když se stane, že upadne do hříchu, pomocí modlitby bude moci povstat. Bez ní však to bude velmi obtížné.“⁹⁷ Těm sestřám, které měly problémy

⁹² Dobhan, U., *Spiritualita karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 26-27.

⁹³ Terezie z Avily, sv., *Nikdy se nebudeme dobře znát, jestliže nepoznáme Boha*, in *karmel.cz* [online], 29.6.2012 [cit. 12.1.2016], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/texty-z-tradice/51-terezie-z-avily/204-o-vnitri-modlitbe-s-terezii-z-avily-11>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Texty z tradice

⁹⁴ Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

⁹⁵ Brandsma, T., Bl. P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 70.

⁹⁶ Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

⁹⁷ Tamtéž.

se soustředěním se na svoji víru, Terezie doporučuje začít nejdříve pozorováním: „*Nechci po vás, abyste se již zcela soustředily na Něho, abyste si vytvořily velkolepé pojmy a konaly hluboké a vytríbené úvahy. Žádám vás jen, abyste se na Něho dívaly.*“⁹⁸

Terezie zkušenostmi přišla na to, že spousta lidí, kteří se modlí, praktikují vnitřní modlitbu stejnou, jakou prováděla ona, a neprožívají žádné zvláštní stavy, byť ona je na své cestě prožívala. Tím Terezie dospěla k názoru, že vnitřní modlitba jako důvěrné přátelství s Ježíšem není jen výsadou dokonalých, že také nespočívá v žádných mimořádných mystických prožitcích, ale že je to cesta pro všechny. Podmínkou pro tuto cestu je svobodná lidská vůle chtít žít duchovní život v přátelství s Bohem. Další podmínkou je na této cestě vytrvat.

Vnitřní modlitba je pro všechny proto, že jejím nejvyšším protagonistou je Bůh sám. „*Stále slýcháme, jak je modlitba dobrá, ale nikdy se nám neobjasní víc než jen to, co můžeme a máme dělat my sami. Věci, které působí v duši Pán, se objasňují málo. Když se však o nich bude mluvit a budou vysvětlovány, bude nám to velkou útěchou, když budeme moci rozvažovat o tomto vnitřním nebeském veledíle, které v nás koná Bůh, tak málo chápaném smrtelníky, třebaže jím procházejí mnozí.*“ Člověku by mělo docházet, že jeho snahy o cokoli jsou velmi nedokonalé, a kdyby růst v duchovním životě závisel jen na jeho kvalitách, nikam by nedospěl. Vše podstatné se děje z důvodu, že Bůh sám je v člověku činný.⁹⁹ V člověku působící Bůh je výchozím bodem mystického života a příkladem života je Maria, která jako Matka ukazuje, jakým způsobem se má v každém Bůh opět narodit. Nejdůležitější je život ve spojení s Bohem a nový život, který vzejde po vzkříšení ze smrti starého života, přičemž smrt funguje jako přechodník, kde je zahubeno všechno, co překáží Božímu království.¹⁰⁰

Terezie během svého života napsala řadu děl, z nichž mezi hlavní patří *Kniha života, Hrad v nitru, Cesta k dokonalosti, Kniha o zakládání, Meditace myšlenky nad velepisní*, dále sepsala 67 relací - kratších i delších pojednání na duchovní téma, řadu

⁹⁸ Terezie z Avily, sv., *Žádám vás jen, abyste se na Něho dívaly* in *Karmel.cz* [online], 29.6.2012 [cit. 12.1.2016], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/texty-z-tradice/51-terezie-z-avily/164-o-vnitřni-modlitbe-5>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Texty z tradice; Terezie z Avily.

⁹⁹ Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

¹⁰⁰ Brandsma, T., Bl. P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 72.

básní a mnoho dopisů (během její zakladatelské činnosti jich napsala kolem deseti tisíc, z nichž se dochovaly přibližně čtyři stovky).¹⁰¹

Terezie z Avily zemřela 4. října 1582. K jejímu blahorečení došlo 32 let po smrti, v roce 1614, o dalších osm let později byla svatořečena a 27. září 1970 byla papežem Pavlem VI. jako první žena prohlášena za Učitelku církve, přičemž její katedrou byl duchovní život.¹⁰²

2.3.3. sv. Jan od Kříže

Jan od Kříže se narodil v roce 1542 ve Fontiveros v Avile a v 21 letech, roku 1563, vstoupil do řádu Panny Marie Karmelské v Medině del Campo. Během studií teologie na univerzitě v Salamance procházel Jan vnitřní krizí, neboť karmelitánské kláštery nenaplnovaly jeho ideál kontemplativního života. Původně chtěl svůj řád vyměnit za kartuziánský, avšak po svém vysvěcení na kněze jej ovlivnilo setkání s Terezií z Avily, s kterou si, i přes velký věkový rozdíl, kdy Terezii bylo padesát let a Janovi čtyřicet, k sobě našli cestu a vzájemně si rozuměli.¹⁰³

Jan byl samotářský, introvertní a umělecky nadaný typ člověka, který neprošel ostrými zvraty ve svém duchovním vývoji jako sv. Terezie. Jan následoval přímou, křesťanskou a absolutní cestu, na které vášnivě hledal Boha, a třebaže s Terezií spolupracoval, nenechal se slepě vést a následoval svůj vlastní názor a svůj ideál kontemplativního života.¹⁰⁴

Terezie Janovi poradila, aby se ve spolupráci s ní raději pokusil o reformu vlastního řádu, než aby zvažoval přestup do jiného, což Jan nakonec přijal. V roce 1568 vznikl první mužský venkovský klášter karmelitánů v Durvelo, což byl úplně první klášter bosých (reformovaných) karmelitánů, kde řeholníci přebývali téměř v poustevnické samotě, kde téměř všechen čas věnovali modlitbě. Jelikož se však

¹⁰¹ Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Minařík, P. M., O. Carm., *Svatý Jan od Kříže, církevní mystický učitel* in *Sv. Jan od Kříže, učitel víry, sborník vydaný k 400. výročí smrti sv. Jana od Kříže*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1991, s. 45.

¹⁰⁴ Steggink, O., *Jan od Kříže (1542-1591)* in *Sv. Jan od Kříže, učitel víry, sborník vydaný k 400. výročí smrti sv. Jana od Kříže*, kolektiv autorů, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1991, s. 45.

zakládaly další kláštery, jak byl nucen Durvelo opustit, protože jeho úkolem bylo vychovávat nové řeholníky. Kromě postu novicmistra, ředitele koleje, převora, asistenta a provinciálního vikáře působil Jan také jako zpovědník a duchovní vůdce karmelitek.¹⁰⁵

Přestože byla reforma církevně schválena, někteří karmelitáni ji považovali za zradu. Apelovali proto na řádovou generální kapitulu v Piacenze a žádali nápravu. Jan byl nařčen z rebelství a uvězněn ve velkém klášteře v Toledu, kde byl zavřen do cely bez oken, kde jediným zdrojem světla byl malý otvor ve zdi, dostával pouze vodu a chléb a měl k dispozici jedinou tuniku, která mu po čase hnila na těle a čelil také útokům blech a horečce. V těchto velmi drsných podmínkách strávil Jan téměř devět měsíců.¹⁰⁶ V této „temné noci“, kterou Jan prožíval, se mu však dostalo mystické zkušenosti, útěchy v podobě světla a lásky, jimiž byl zalit od Boha. Výsledkem toho byly Janovy prozářené milostné básně, přetéající vřelostí. Jan skládal z paměti a vyjadřoval tím nářek duše, která hledá Boha, což v básni *Za jedné noci temné* připodobnil k snoubence hledajícího svého milého, jenž ji nechal opuštěnou.¹⁰⁷

*„Kam jsi se ukryl, milý, zanechav mě tu, abych plakala?
Prcháš jak jelen, kdy, tebou zraněna, nadarmo jsem tě volala.
Pastýři, kteří jdete za stádem domů k horským výšinám,
jestliže zahlédnete toho, koho ráda mám, povězte mu, že láskou umírám.
Hledajíc lásku přes hory půjdu, dravým proudem řek,
květy mě neopojí, nezděsí šelem skřek, či hrozba pevností a překážek.“¹⁰⁸*

Během času stráveného ve vězení Jan získával cestu k Písmu svatému, v němž se nachází Píseň písní - slovo lásky zjevené Bohem pro svůj lid a církev. Jan složil 31 slok básnického komentáře k tomuto biblickému textu. Nazval jej *Duchovní písně* a opěvuje zde blaho duše spojující se s Bohem. Dále ve vězení napsal spis *Romance*,

¹⁰⁵ Minařík, P. M., O. Carm., *Svatý Jan od Kříže, církevní mystický učitel* in *Sv. Jan od Kříže, učitel víry, sborník vydaný k 400. výročí smrti sv. Jana od Kříže*, kolektiv autorů, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1991, s. 45.

¹⁰⁶ Cummins, N., *Osvobození k radosti, Úvod do nauky sv. Jana od Kříže*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 6.

¹⁰⁷ Kodet, V., *Svatý Jan od Kříže (1542-1591)* in *vojtechkodet.cz* [online], ©2016, poslední změna 14.12.2013, [cit. 16.1.2016], dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/karmel/svaty-jan-od-krize-1542-1591.html>

¹⁰⁸ *Poezie sv. Jana od Kříže*, přeložil G. Franci, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2003, s. 11.

Pramen a parafrázi žalmu *U řek babylonských*. Složené verše Jan zapisoval na kusy papírů, jež mu poskytl jeden z jeho žaláříků.¹⁰⁹

V noci 16. srpna 1578 se Janovi podařilo utéct z vězení. Ukryl se u bosých mnišek v Toledu a pak odešel do Andalusiie. Následující léta prožil v ústraní, avšak byl velmi uznávaný a vyhledávali ho ti, kteří toužili být vedeni na cestě k Bohu. Jednalo se především o mnišky a některé laiky, kterým Jan vykládal nároky lásky Boží způsobem, který si osvojil během svého pobytu ve vězení, tedy psaním básní, které komentoval, přičemž se odvolával na Písmo svaté a na svou osobní zkušenost.¹¹⁰

V Andalusii Jan dopsal posledních pět slok *Duchovních písní*, což je výklad básně *Kde jsi se skryl, milovaný*, kde je ukázána snadnost a lehkost, s jakou Bůh stvořil všechny věci, v nichž zanechal stopu toho, čím on sám je, a to jak darem bytím z ničeho, tak věnováním schopností a půvabů v podobě obdivuhodného řádu a dokonalé závislosti, kterou jedny na druhých mají. Celé to bylo učiněno Slovem, Jednorozeným Synem, což vyjadřuje Moudrost, s kterou Bůh tvořil. Jan dále napsal *Výroky o světle a lásce*, *Výstrahy* a části *Výstupu na horu Karmel*.¹¹¹

Janův spis *Výstup na horu Karmel* vykládá jeho báseň *Za noci temné* a odráží základ jeho nauky, totiž přivést duši, kterou byl myšlen člověk, ke spojení s Bohem, a to k nejvyššímu, jakého jen lze v životě dosáhnout. Toto spojení Jan označuje různými termíny, například spojení v milosti, v lásce, dokonalé sjednocení či božské spojení. Jedná se o sňatek duše coby Snoubenky se svým Ženichem, kterým je Ježíš Kristus:¹¹² „(Duchovní manželství) ... je úplné přetvoření v Milovaného, v němž se obě části úplným vlastněním oddávají jedna druhé s určitým dokonáním sjednocení lásky, v němž je duše učiněna božskou a Bohem skrze účast (...), nakolik je to možné v tomto světě.“¹¹³ Přejít duše ke sjednocení s Bohem nazývá Jan nocí, a to vzhledem k výchozímu bodu duše, protože se má vydat na cestu bez všech věcí, v kterých měla zalíbení. Tyto věci musí duše popřít a právě toto popření představuje noc pro všechny

¹⁰⁹ Cummins, N., *Osvobození k radosti, úvod do nauky sv. Jana od Kříže*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, s. 7.

¹¹⁰ Kodet, V., *Svatý Jan od Kříže (1542-1591)* in *vojtechkodet.cz* [online], ©2016, poslední změna 14.12.2013, [cit. 16.1.2016], dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/karmel/svaty-jan-od-krize-1542-1591.html>

¹¹¹ *bosekarmelitky.cz: Chronologie života - podrobná: Sv. Jan od Kříže* [online], [cit. 18.1.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/sv-jan-od-krize/chronologie-zivota/>

¹¹² Minařík, P. M., O. Carm., *Svatý Jan od Kříže, církevní mystický učitel* in *Sv. Jan od Kříže, učitel víry, sborník vydaný k 400. výročí smrti sv. Jana od Kříže*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1991, s. 46.

¹¹³ Jan od Kříže, sv., *Krátké dopisy a korespondence*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1998, s. 35.

smysly člověka. Prostředkem a cestou k sjednocení je víra, která je pro rozum temná jako noc. Cíl, k němuž duše kráčí, je Bůh, jenž je pro samotnou duši také jen temnou nocí.¹¹⁴ K této cestě Jan však dodává: „*Na vysvětlení a výklad této temné noci, kterou projde duše, aby došla k božskému světlu danému dokonalým spojením s láskou Boží (...) nepostačí lidská věda, aby to dokázala pochopiti, ani zkušenost, aby to dovedla vyjádřiti; neboť pouze ten, kdo tím sám projde, to dovede pocítiti, ale ne vysloviti.*“¹¹⁵

Duchovní člověk toužící po dokonalosti by se podle Jana měl ubírat k pomyslnému vrcholu hory, a to cestou od úplného začátečníka k vrcholu svatosti a mystické dokonalosti. K tomuto vrcholu vede přímá cesta vyjádřená slovem *nada*, tedy *nic*. Jedná se o cestu obnaženosti a úplného zapírání, o cestu, jež se směrem vzhůru neustále rozšiřuje tím, jak přibývá duchovní svobody. Tato cesta odříkání vede k získání třech zásadních ctností, víry, naděje a lásky („...*tyto tři ctnosti... jsou prostředek a příprava ke sjednocení duše s Bohem (...) mají za úkol oddělit duši ode všeho, co je menší než Bůh (...) a následně se s Ním spojit*“)¹¹⁶ k nimž se pak přidávají plody Ducha svatého, „*až se přijde k bezpečnosti ve třech ctnostech božských, ke spojení s Moudrostí Boží v božském mlčení a k „ustavičné hostině“, tj. k vrcholnému, trvalému, mystickému spojení s Bohem.*“¹¹⁷

Janovým dalším dílem byl *Živý plamen lásky*, který vyšel ve dvou redakcích a velebí vnitřní lásku ke Kristu. Jedná se opět o komentář k Janově básni, kterou je v tomto případě *Ó, živý plameni lásky!*. Hlavním a vlastně jediným symbolem této básně je plamen, který se je ztotožňován s Duchem svatým a navozuje Janovu mystickou zkušenost, přičemž takřka protahuje symbol noci z básně *Za jedné noci temné*, kdy oheň, jako nový element, znázorňuje vroucnost lásky patrnou ze všech veršů poémy. Kromě toho, že je Bůh pro Jana všemohoucí, dobrý, moudrý, milosrdný, spravedlivý, láskyplný, nekonečný atd., je důležité, že úkolem pro člověka je se připravit na přijetí Boha, „*protože se sluší, aby se ten, kdo přijímá, přizpůsobil tomu, co přijímá, a ne jinak, aby to mohl přijmout a mít tak, jak je mu to dáváno; protože jak*

¹¹⁴ Jan od Kříže, sv., *Výstup na horu Karmel*, Edice karmelitánská spiritualita, svazek 53., Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1999, s. 33.

¹¹⁵ Ovečka, J., *Výstup na horu Karmel, spisy sv. Jana od Kříže*, svazek I., Dominikánská edice Krystal, Olomouc 1940, s. 49.

¹¹⁶ Jan od Kříže, sv., *Krátké dopisy a korespondence*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1998, s. 36.

¹¹⁷ Ovečka, J., *Výstup na horu Karmel, spisy sv. Jana od Kříže*, svazek I., Dominikánská edice Krystal, Olomouc 1940, s. 49.

říkají filozofové, každá věc, jež se přijímá, je v příjemci na způsob, jakým ji přijímá.“¹¹⁸
Živý plamen lásky vypovídá o vrcholu mystického života s Bohem a o působení Nejsvětější Trojice a především Ducha svatého v duši.¹¹⁹

V devětačtyřiceti letech postihla Jana vážná nemoc v podobě otevřeného a nehojitelného nádoru. Ke konci Jan tuto nemoc prožíval velmi intenzivně, spatřoval ve své noze podobnost s probodnutou nohou Ježíšovou. Spolubratry, kteří v noci 13. prosince 1591 stáli u jeho lůžka a odříkávali modlitbu za umírajícího, Jan požádal o četbu z *Písně písní*. Poslední slova Jana od Kříže byla: „*Odcházím zpívat matutinum do nebe*“. Nad ránem 14. prosince zemřel.¹²⁰

Roku 1614 byl v několika španělských diecézích zahájen proces k Janovu blahorečení. O čtyři roky později došlo k prvnímu vydání jeho děl mimo *Duchovní písně*, která vychází až roku 1622 ve francouzštině. Originál byl vydán až roku 1627 v Bruselu.¹²¹

Blahorečeným byl Jan prohlášen 27. ledna 1675 papežem Klementem X. a jeho kanonizace proběhla 27. prosince 1726 během pontifikátu Benedikta XII. Poslední pocta, již se sv. Janu od Kříže dostalo, souvisela s jeho spisy. Papež Pius XI. prohlásil Jana Učitelem církve 24. srpna 1926 a 21. března byl světec uznán patronem španělsky píšících básníků.¹²²

Bosí karmelitáni byli ustanoveni samostatným řádem s vlastní správou a představeným 20. prosince 1593 papežem Klementem VIII., přičemž mužská větev řádu zachovala strukturu nereformovaných karmelitánů. Důraz na samotu a striktně kontemplativní život však postupem času vyprchával a řád se začal orientovat na duchovní správu.¹²³

Významnou zásluhu na šíření karmelitánské reformy měl Dominik a Jesu Maria, spojenec Terezie z Avily, který k prosazení reformy využil i dobré styky s papežským Stolcem a španělského dvora. P. Prosper od Ducha svatého v roce prosadil návrat části

¹¹⁸ Jan od Kříže, sv. *Živý plamen lásky*, Edice karmelitánská spiritualita, svazek 58, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, s. 101.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 11.

¹²⁰ Kodet, V., *Svatý Jan od Kříže (1542-1591)* in vojtechkodet.cz [online] ©2016, poslední změna 14.12.2013, [cit. 16.1.2016], dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/karmel/svaty-jan-od-krize-1542-1591.html>

¹²¹ Jan od Kříže, sv., *Krátké dopisy a korespondence*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1998, s. 18.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády, LIBRI, Praha, 2007, s. 201.

řeholníků do Palestiny, kde znovu obsadili horu Karmel a od roku 1633 zde začali žít poustevnickým způsobem života. Ačkoli byl Karmel opakovaně obléhán a napadán a v letech 1799-1803 nežil v Palestině jediný karmelitán, nakonec se řádu podařilo do svaté země opět vrátit a uchytit. Dodnes v této zemi existuje klášter Stella Maris založen bosými karmelitány roku 1766, který byl obnoven po P. Francis Stuart Lamb.¹²⁴

Rozkvět řádu zaznamenala také Evropa. V letech 1719-1825 fungoval klášter sv. Jana Nepomuckého v Lisabonu založený portugalskou královnou Marií Annou, přičemž byli odlišeni původní portugalští bosí karmelitáni od nově příchozích, kteří dostali označení „němečtí bosí karmelitáni“. Tento název zahrnoval řeholníky z celé habsburské říše včetně českého království.¹²⁵

Ačkoli řád prošel v 18. a 19. století revolucí a sekularizací, nepříznivé podmínky přestál a od 19. století docházelo k jeho postupné obnově, v rámci které probíhaly také misie do Asie, USA a Jižní Ameriky. K roku 1898 řád obsazoval 7 italských provincií s 18 kláštery, 2 provincie ve Francii z 16 kláštery, dále domy na Maltě, ve Španělsku, Belgii, Nizozemsku, Rakousko-Uhersku, v Irsku, v Anglii a v Mexiku, dále také klášter na hoře Karmel a několik misijních stanic v Bagdádu, Sýrii, v Indii a ve Střední a Severní Americe. V Římě byla v roce 1907 založena Kolej sv. Terezie a sv. Jana od Kříže.¹²⁶

¹²⁴ Tamtéž, 202.

¹²⁵ Tamtéž, 203.

¹²⁶ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády, LIBRI, Praha, 2007, s. 203-204.

3. KARMELITÁNI V ČESKÝCH ZEMÍCH

Řád karmelitánů pronikl do českých zemí ve 14. století. Jako první na české území vstoupil **Řád bratří blahoslavené Panny Marie z Hory Karmel** (nereformovaní, „obutí“ karmelitáni) používající pro označení jejich řádu zkratku O.C., O.C.C., či dodnes nejčastěji používanou **O. Carm.** (Ordo Fratrum Beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo). V 17. století přišel do Čech jednak **Řád bosých bratří Panny Marie z hory Karmel** (bosí karmelitáni) se zkratkami Carm. D. či **OCD** (Ordo Beatissimae Mariae Virginis Carmelitarum Discalceatorum), jednak **Řád bosých sester blahoslavené Panny Marie z hory Karmel, OCD.**¹²⁷

Řeholníci přišli se svými řádovými náležitostmi, které se dodržují dodnes. Jedná se především o řádový znak, strukturu řádu a řádový oděv.

Znakem obutých karmelitánů je stříbrný štít s tmavou špicí uprostřed, která symbolizuje horu Karmel a s třemi hvězdami, z nichž jsou dvě černé, připomínající proroky Eliáše a Elizea a jedna stříbrná symbolizující Pannu Marii. Znak doplňuje Mariina zlatá koruna a Eliášova ruka s plamenným mečem a jeho výrok, který se stal řádovým heslem: „*Velmi jsem horlil pro Hospodina, Boha zástupů*“. Znak bosých karmelitánů je téměř totožný, liší se pouze zakončením „hory“ uprostřed - místo špice je na vrcholu kříž.¹²⁸

Nejvyšším postem řádu je pozice generálního převora, který řád řídí za pomoci rady složené z generálního prokurátora a čtyř generálních asistentů. Provincii spravuje řádový provincál. Na místech s nedostatečným počtem konventů k zřízení provincie (k nimž české země vždy patřily) existuje delegatura v čele s generálním delegátem. Konvent spadá pod vedení převora a podpřevora a členové řádu jsou rozděleni na kněze a laické bratry. Řádová organizace bosých karmelitánů je stejná jako u řeholníků obutých.¹²⁹

V čele konventů bosých karmelitek stojí převorka a podpřevorka, sestry se rozdělují na chórové a laické.¹³⁰ Klášter je, stejně jako všechny ostatní, přímo podřízen

¹²⁷ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 128-131.

¹²⁸ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 60.

¹²⁹ Jirásko, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Fénix, Praha, 1991, s. 64-65.

¹³⁰ Tamtéž, s. 122.

papežskému Stolci, odpovědnost za kláštery nese řádový představený (provinciál) či diecézní biskup.¹³¹

Řádový oděv karmelitánů představuje hábit tmavě hnědé barvy se škapulířem. Při zvláštních příležitostech se oděv doplňuje bílým pláštěm s kapucí. Bosí karmelitáni oblékají totožné roucho¹³²

Bosé karmelitky dle řádových pravidel oblékají tmavě hnědý hábit se škapulířem doplněný bílým pláštěm a černým závojem.¹³³

Řád karmelitánů v českých zemích prošel trojím počátkem a koncem působení, v současnosti se tedy jedná již o čtvrtou řádovou periodu.¹³⁴

3.1. První působení řádu karmelitánů v českých zemích

Jako poslední z žebravých řádů, téměř jedno století po františkánech, dominikánech a augustiniánech, dorazili do Čech karmelitánští řeholníci z Německa. Zájem na založení karmelitánského kláštera Čechách měla německá provincie karmelitánů, která tehdy zahrnovala 35 konventů, přičemž dolnoněmecké provincii patřilo 19 konventů, hornoněmecká jich zabírala 16, včetně nově založeného konventu v Praze. Provinciál této oblasti sídlil v Bavorsku.¹³⁵

Karmelitáni vyvíjeli několikrát snahy o získání kláštera. Prvním klášterem, který byl roku 1347 řeholníkům věnován, se nacházel v Praze při kostele Panny Marie Sněžné. Tento klášter byl, po předchozím schválení papežem Klementem VI., založen českým králem Karlem IV.,¹³⁶ který nechal položit základní kámen kláštera 3. září 1347, druhý den po své korunovaci a téměř rok před založením Nového Města

¹³¹ *bosekarmelitky.cz: Karmel sv. Josefa ve 20. století* [online], [cit. 20.1.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/karmel-sv-josefa-ve-20-stoleti/>

¹³² Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 148.

¹³³ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 131.

¹³⁴ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 167.

¹³⁵ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 8.

¹³⁶ Tamtéž.

Pražského:¹³⁷ „následující den, po (...) korunovaci, založil král Karel nový klášter u brány svatého Havla, umístil do něj bratry karmelitány a daroval jim stavení, která byla postavena pro královskou hostinu.“¹³⁸

Klásteru bylo přiděleno rozsáhle prostranství od Můstku k Židovské zahradě a klášterní zahrada se rozprostírala až za domy u Václavského náměstí k Vodičkově ulici. Při založení Nového Města pražského však klášter uvolnil některá místa pro výstavbu domů. Klášterní areál sahal až k židovskému hřbitovu, k dnešní Jungmannově ulici. Panovník věnoval řádu také dříví, které mniši využili na stavbu skromného obydlí a provizorního kostelíka. Poté začali s výstavbou chrámu a kláštera, který měl být dle králova příkazu opevněn příkopy.¹³⁹ Vzhledem k tomu, že stavba kláštera měla být realizována dle karmelitánských pravidel, tedy v závislosti na milodarech od věřících, rozhodl se panovník řeholníkům pomoci přímluvou, aby tehdejší arcibiskup vyzval obyvatele Prahy k udílení almužen karmelitánům. Fundační listina z 19. listopadu 1347 potvrzuje přidělení rozlehlého novoměstského klášteriště na volném prostranství „in arena.“¹⁴⁰

Karmelitánští řeholníci v roce 1351 také získali klášter v Tachově, který byl rovněž založen Karlem IV.¹⁴¹ Kostel v klášterním areálu byl zasvěcen trojici morových patronů, což odráží skutečnost, že Čechy sužovala morová epidemie v roce 1349¹⁴²: „Roku 1350 morová rána a nákaza vedrala se z Německa do Čech, když roku minulého (1349) Německo některé prolezla a v pustotu obrátila, teprv v Čechách zuřiti počala a na několik tisíc lidí zadávila.“¹⁴³ Nový konvent byl budován za pomoci řádového architekta Hermanna, jenž dohlížel i na stavbu pražského kostela. Tachovský řeholní dům byl obsazen mnichy z pražského kláštera.¹⁴⁴

Na základě vřelých vztahů s papežem Klementem VI. měl Karel IV. možnost otevřít na univerzitě teologickou fakultu. Panovník měl za úkol zajistit kvalitní vyučující, aby se vzniklá fakulta mohla rovnat s ostatními západoevropskými.¹⁴⁵ Roku

¹³⁷ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 167.

¹³⁸ Kolektiv autorů, *Kroniky doby Karla IV.*, vydání I., Nakladatelství Svoboda, Praha, 1987, s. 224.

¹³⁹ Ruth, F., *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, Körber, Praha, 1903, s. 436.

¹⁴⁰ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 261.

¹⁴¹ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 167.

¹⁴² Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 660.

¹⁴³ Krolmus, V., *Kronyka čili dějepis všech powodni poslaupných let, ...*, Vetterl, Praha, 1845.

¹⁴⁴ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 660.

¹⁴⁵ Kadlec, J., *Teologie doby Karlovy in Teologické texty* [online], ©2004-2015 [cit. 20.1.2016], dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1998-6/Teologie-doby-Karlovy/186>

1366 byli proto na žádost Karla IV. a papeže Urbana V. nejvzdělanější pražští karmelitáni vysláni na teologickou fakultu, kde působili jako profesori. V klášteře Panny Marie Sněžné tou dobou žilo kolem 200 duchovních a 60 doktorů teologie a rozhodnutím řádové generální kapituly v Bruggách zde bylo zřízeno generální studium při pražské univerzitě. Významným profesorem té doby byl Fridrich Wagner. Generální studium však nemělo dlouhého trvání, neboť od roku 1384 se většina profesorů stěhovala do Vídně. Dosavadní kapacita konventu neodpovídala počtu řeholníků, proto se vybíraly příspěvky nejen na opravu, ale především na rozšíření stavby.¹⁴⁶ Roku 1397 byla vystavěna vysoká věž se zvonem, avšak pro mohutnost celé stavby se budovalo ještě dlouho poté, téměř do konce vlády Václava IV. V době dokončení chrámu byl převorem Heřman z Tachova.¹⁴⁷

O tom, že se klášter Panny Marie Sněžné těšil rozkvětu, vypovídá antifonář ze 14. století, původně uložen v klášteře v Krakově a nyní v klášteře ve Vratislavi: „(...) byla dokončena tato kniha rukou bratra Lva z nařízení důstojného otce provinciálního převora Heinricha de Grevenberg ve čtvrtém roce jeho provinciálátu a za vedení bratra Heřmana z Tachova tehdy převora pražského tehdy v sedmnáctém roce jeho úřadu. Ten zbudoval nový chór a dokončil střechu zároveň s velkými varhanami téhož roku. Modlete se proto za něj. Ať tedy vědí všichni, kteří přijdou po nás, že tito níže uvedení bratři, tehdy synové našeho konventu (...), přiložili pomocnou ruku k sepsání této knihy.“¹⁴⁸

Slibný vývoj kláštera však netrval dlouho. Generální kapitula v Bologni roku 1411 během předsednictví generálního převora Jana Grossi z národnostních důvodů rozhodla o rozdělení hornoněmecké provincie na dvě, z čehož vzešla česká provincie s řádovými domy v Čechách, Prusku, Polsku, Sasku, Maďarsku a Duryňsku.¹⁴⁹

V té době navíc probíhaly husitské spory, které postupně přerostly v katastrofu. Již v roce 1412 vpadl tehdejší mistr Jeroným Pražský se svými spojenci do klášterního kostela a nechal úplně zničit tamní relikviáře. Kazatel Mikuláš, který se pokusil řádění Jeronýmových stoupenců zastavit, byl svázán a hozen do řeky.¹⁵⁰

¹⁴⁶ pms.ofm.cz: Založení chrámu ve 14. století [online], ©2004-2016, [cit. 20.1.2016], dostupné z: <http://pms.ofm.cz/chram-14.html>

¹⁴⁷ Ruth, F., *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, Körber, Praha, 1903, s. 436.

¹⁴⁸ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 11.

¹⁴⁹ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 13.

¹⁵⁰ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 11.

Za interdiktem potrestané karmelitány, kteří však stále sloužili mše svaté, neboť to od nich žádal lid, požádal převor kláštera Jan papeže Jana XXIII., aby pro něj a jeho konvent tuto klatbu zrušil. Papež na prosbu odpověděl 27. září 1413 bulou, v níž pověřil opata od sv. Ambrože, aby karmelitánům trest zrušil, a tak několik řeholníků obdrželo v roce 1417 absoluci. Vystrašení však přetrvávalo, a proto karmelitáni odvezli všechny své cenné věci do Vídně.¹⁵¹

Za husitského povstání bratři klášter Panny Marie Sněžné opustili, někteří uprchli do Vídně, jiní do Polska. Devastace proběhla nejen v pražském, ale také v tachovském klášteře, který byl zničen 11. srpna 1427, kdy do jeho prostor vnikla husitská vojska pod vedením Prokopa Holého.¹⁵²

Karmelitánský život v exilu trval téměř 20 let. Poté byl na koncilu v Basileji jmenován nový pražský převor Václav Grandis, který byl řádovým generálem Johannesem Facim pověřen, aby za dohledu vídeňského probošta Konráda Nottingera a dalších svědků nechal sepsat inventář zachráněných věcí z pražského kláštera. Vídeňský převor měl za úkol pražské bratry hostit tak dlouho, dokud nebyl možný jejich návrat do jejich sídla. Přesný datum jejich návratu není znám.

Po vymření slezských panovníků se Slezsko stalo součástí Koruny české. V roce 1440 došlo k zrušení české provincie a k nově vzniklé saské provincii byly přiřazeny durynské, saské, pruské, slezské, severopolské a dánské konventy, zatímco hornoněmecká provincie zahrnovala kláštery v Čechách, Uhrách a ve zbytku Polska.¹⁵³ Čechy se, v zastoupení pražského a tachovského převora, v letech 1441 a 1443 účastnily na hornoněmecké provinční kapitule a generální kapitula v Chalons-sur-Saône podřídila české konventy jurisdikci saského provinciála.¹⁵⁴

Po návštěvách polských klášterů generálem řádu Janem Sorethem, které provedl v roce 1457, vznikla o rok později česko-polská provincie, v rámci které vznikly kláštery v Rabštejně a v Chyši, oba umístěné na řece Střele na severním plzeňsku.¹⁵⁵

¹⁵¹ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 12.

¹⁵² Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 660.

¹⁵³ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 13.

¹⁵⁴ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 12.

¹⁵⁵ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 13.

Klášter v Rabštejnu nad Střelou byl založen v roce 1483 Burianem z Gutštejna a jeho manželkou Sidonií, přičemž se v klášterním areálu ve stejném roce zahájila stavba kostela zasvěceného Zvěstování Panny Marie. Klášter zanikl roku 1532 z neznámého důvodu, v období panování tamějšího převora Jana Čecha. Od roku 1664 zde vykonávali duchovní činnost chyští karmelitáni a řeholníci jiných řádů, např. plaští cisterciáci či pražští benediktini z Emauz. Obnovu kláštera prosadil Johann Sebastian Franz, hrabě Pönting, který v roce 1665 získal rabštejnské panství. Franz zde založil nadaci určenou šesti kněžím a dvěma laikům. Hrabě měl však v úmyslu dosadit do konventu řád servitů, což karmelitáni nechtěli přijmout. Ačkoli se původní obyvatelé kláštera odvolávali na svoji tradici působení v Rabštejně, pražská konzistoř v roce 1666 rozhodla v jejich neprospěch a konvent přidělila servitům.¹⁵⁶

Chyšský klášter měl stejného zakladatele jako konvent v Rabštejně nad Střelou. Na popud Buriana z Gutštejna byl roku 1485 postaven a v roce 1488 jej schválila pražská konzistoř. Majitel panství také určil povinnosti poddaných vůči klášteru. Například holiči byli povinni „*klásti kopu českou, jednu libru vosku k Hodům Božím a také mýti a holiti kněze a bratry, kteří kápě mají, vždy ve dvou nedělích.*“¹⁵⁷ Třicátá léta 16. století se však nesla ve znamení úpadku, kdy byli mniši postupně ze svého domova vypuzeni v důsledku protestantských aktivit. Definitivní zkáza kláštera nastala v roce 1538.¹⁵⁸

Výsledkem reformace a protestantismu došlo k úplnému zničení či zpustošení řádových provincií a k postupnému opuštění všech čtyř konventů. V provincii zbyly jen polské kláštery, proto se od roku 1556 tato provincie nazývala polská.¹⁵⁹ Oficiální rozdělení provincií však proběhlo v roce 1593 na generální kapitule. Česká provincie měla v té době už jen titulární status, neboť její konventy zanikly.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Večeřová, P., *Kláštery v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*, Olympia, Praha, 2005, s. 143.

¹⁵⁷ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, *Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 179.

¹⁵⁸ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 261.

¹⁵⁹ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 13-14.

¹⁶⁰ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, *Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 168.

3.2. Návrat karmelitánů do Čech

Obnova karmelitánského řádu v Čechách byla v 17. století umožněna především zásluhou z Francie se šířící tourské reformy, která se prostřednictvím Gabriela od Zvěstování dostala do Čech v roce 1649. Český karmelitánský řeholní život byl však realizován již od roku 1627 v konventu u kostela sv. Havla.¹⁶¹

3.2.1. Karmelitáni při kostele sv. Havla

První zmínka o snaze karmelitánů obsadit opět klášter Panny Marie Sněžné je z počátku 17. století, kdy roku 1603, kdy při vizitaci polské provincie italský řádový generál Henricus Silvius, zavítal do Prahy s úmyslem získat pro řád konvent zpět. Jelikož však v té době nebyl v Praze přítomen císař ani arcibiskup, generál tuto záležitost odsunul. Během jeho nečinnosti byl však klášter přidělen františkánům.¹⁶² Vzhledem k tomu, že mezi slavnostním převzetím kláštera františkány v roce 1603 a vyhotovením samotné darovací listiny uběhly tři roky, karmelitáni využili dobu prodlení k opětovnému přihlášení se o konvent.¹⁶³ Silvius se vrátil do Itálie a zanechal v Čechách svého krajana, karmelitána Jakoba Romandilou (zvaného též Fontana), aby jednal ve jménu generála a situaci se pokusil zvrátit. Do případu byl zapojen také kardinál Aldobrandiny, jemuž Silvius doporučil, aby se záležitosti ujal. Aldobrandiny požádal nového reprezentanta Svatého stolce v Praze Ferreira o přímluvu u císaře, zatímco generální prokurátor řádu usiloval o císařskou přízeň za pomoci kardinála protektora řádu Dominika Pinneliho. Pokusy získat konvent Panny Marie Sněžné byly však neúspěšné. V dubnu roku 1604 navrhl nuncius, aby byl karmelitánům přidělen nový konvent, navrhoval například klášter sv. Kříže ve Starém Městě či sv. Apolináře v Novém Městě, přičemž oba řeholní domy byly v držení protestantů.¹⁶⁴ Koncem dubna téhož roku byl karmelitánům nabídnut ještě kostel sv. Ducha ve Starém Městě, který formálně náležel k sv. Jiří na Hradě pražském. Klášter byl však již obsazený: „Do

¹⁶¹ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 14.

¹⁶² Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 13.

¹⁶³ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 176.

¹⁶⁴ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 13.

kláštera při kostele uvedl biskup Volek (...) jeptišky řádu sv. Ducha, jež se tu zařídily za vedení abatyše, které bylo přirčeno i právo moci příslušníků klášterních i na hrdle trestati (...).“¹⁶⁵ Návrh na přidělení kostela nevyšel z důvodu nesouhlasu svatojiřské abatyše Žofie Albinky z Helfenbergu, za niž se postavil také císařský komorník Filip Lang, jehož slovo mělo v té době velkou váhu a císaře přesvědčil. Dalším novým sídlem karmelitánů mohla být Betlémská kaple, od které se však upustilo ze strachu z reakce nekatolíků.¹⁶⁶

Františkáni u Panny Marie Sněžné byli v roce 1611 vyvražďeni, proto při osobní audienci u císaře Rudolfa II. Silvius požádal znovu o přidělení kláštera karmelitánům. Panovník v rámci piety za františkány žádosti nevyhověl, avšak nabídl karmelitánskému generálovi možnost výběru jakéhokoli neobsazeného kláštera. Tím byla záležitost karmelitánů v klášteře u kostela Panny Marie Sněžné navždy uzavřena.¹⁶⁷

Ke snahám zřídit v Praze konvent došlo až o dvacet let později. V roce 1625, během své cesty na generální kapitulu, projížděl Čechami polský karmelitán Zikmund Kdovský (Gdowsky), který se zde zdržel a byl olomouckým biskupem Janem Arnoštem Platejsem seznámen s arcibiskupem Harrachem. Zikmund do roku 1627 prováděl duchovní správu pěti farních osad, kde hlásal slovo Boží: u sv. Havla, sv. Michala, sv. Martina, sv. Haštala a u sv. Kříže většího.¹⁶⁸ Kdovský se stal jmenováním generála řádu Gregoriem Canalisem generálním komisařem pro Čechy, přičemž mu bylo uloženo, aby získal konventy pro karmelitány, a tak „Kdovský počal pro svou řeholi tudíž také usilovati o nějaké místo a sice žádal opět jako někdy roku 1611 generál Silvius za kostel Panny Marie Sněžné, ale vida, že ta věc nemožná jest, vyžádal si farní kostel svatého Havla a císař Ferdinand II. zasloužilému muži tomu daroval listem, psaným ve Vídni 27. dubna 1627, kostel a osadu sv. Havla i vesnici Dolní Krč se vším příslušenstvím tak, aby u kostela sv. Havla Karmelitáni obutí klášter zříditi si mohli.“¹⁶⁹ Zanedlouho, dne 16. září 1627, proběhlo uvedení karmelitánů ke sv. Havlu potvrzeno pražským arcibiskupem Harrachem. Prvními obyvateli skromného konventu zřízeného v chatrném

¹⁶⁵ Řehák, K. L., *Kostel svatého Ducha na Starém Městě v Praze*, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, Praha, 1916, s. 8.

¹⁶⁶ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 177.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 14-15.

¹⁶⁹ Ekert, F., *Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*, Nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha, 1883, s. 409.

farním domě byli tři kněží: Zikmund Kdovský, Ambrož Barducinus a Šebastián Tazimierský, dále přišli dva bratři: Eliáš Chodovský a Albrecht Breský.¹⁷⁰ V roce 1629 přišel do Prahy také nově zvolený generální komisař Bonaventura Tanzanella a spolu s ním další tři karmelitáni: Bartolomeo Giorgi, Teofilus Paolucci a Maurizio Rosinati. Hlavní oltář ke cti Panny Marie Karmelské a proroka Eliáše byl vysvěcen pražským biskupem v roce 1638.¹⁷¹ Stav konventu byl nevyhovující, podepsala se na něm léta neobývání a ani velikost parcely karmelitánským potřebám nedostačovala. Začaly proto snahy skupovat další pozemky, které využívala obec pro své účely, např. obecní kuchyně či chlebné kotce. Rozšíření areálu bylo radními karmelitánům umožněno až v roce 1664.¹⁷² Mezitím došlo k opětovnému oddělení Čech od polské provincie a k přiřazení pod správu hornoněmeckou, čímž došlo k posílení této provincie, v které po protestantských nepokojích zbylo jen 10 klášterů z původních 26. Tento stav měl trvat do doby, než by Čechy získaly potřebný počet klášterů k vytvoření samostatné provincie.¹⁷³

Karmelitáni začali s výstavbou nové klášterní budovy, avšak neměli dostatečné finanční prostředky. Převor Jan Bernardo proto požádal císaře Leopolda I. o úpravu platů a také o svolení položit základní kámen ke klášteru nazvanému sv. Leopolda. Císař návrh schválil, a tak karmelitáni začali kopat příkop pro základní kámen, jenž byl položen v roce 1671 arcibiskupem Matoušem Sobekem z Bílenberku zastupujícím císaře.¹⁷⁴ Nový klášter nesl jméno císaře Leopolda I., pražský lid však používal označení Havelský. Výstavbu klášterní budovy řídil Martin Lurago a Dominik de Orsi, přičemž původní budova byla za pomoci dobrovolných dárců kapitálu postupně přestavována podle vlašského stylu.¹⁷⁵

Postupnými úpravami prošel interiér chrámu, kaple Panny Marie a oratoř, které ozdobným štukem zkrášlil Giovanni Bartolommeo Cometa. Rekonstrukce byla velmi nákladná a karmelitánům často nezbyvalo, než práci odložit na dobu, kdy opět získají finance. Po dostavění první věže „*prosili konzistor, aby mohli ve městě i na venkově*

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 410.

¹⁷¹ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 15.

¹⁷² Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 543.

¹⁷³ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1993, s. 14.

¹⁷⁴ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 543.

¹⁷⁵ Ekert, F., *Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*, Nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha, 1883, s. 411.

*sbíratí almužnu k vystavění druhé věže a k obnovění ostatního kostela, avšak nebylo jim to povoleno, ale oni přece poslali 4 bratry na venek a ti přinesli hojnější almužny než jindy.*¹⁷⁶ Se stavbami se pokračovalo ještě v roce 1695. Karmelitáni se dostali do potyčky s obcí, neboť domluvené přestavby o mnoho přesáhly původní dohodu. Další přestavby probíhaly v barokním rázu za dohledu architekta Pavla Ignáce Bayera. Dne 26. října 1738 byl chrám znovu vysvěcen pražským biskupem Janem Rudolfem hrabětem Šporkem.¹⁷⁷

Klášteř prožíval rozkvět i vnitřně. Velký důraz byl kladen na pastorační činnost, převor havelského klášteřa vždy zároveň působil jako farář svatohavelské farnosti a velmi dbal na zvěstování Božího slova. Karmelitáni poskytovali pomoc také v cizích farnostech především v období větších svátků a své modlitby prováděli velmi slavnostně.¹⁷⁸ Klášteř měl k dispozici kazatele pro české i německé věřící. Ráno probíhala kázání v češtině, větší v němčině, odpoledne, o svátcích a při nedělích probíhala česká křesťanská cvičení. Za německé převory z důvodu jazykové bariéry prováděli křesť, oddávání a jiná zaopatřování čeští bratři. Při kostele sv. Havla vznikla dvě nová bratřstva, jež měla v chrámu své oltáře a různé další pobožnosti, jednalo se např. o Arcibratřstvo sv. škapulíře Matky Boží Karmelské a bratřstvo sv. Josefa.¹⁷⁹

Velkému rozmachu se také těšilo klášterní studium formou domácího studia, na které dohlíželi pražští otcové Hilarius od Všeoh svatých, Julianus od sv. Bazilisy a Sebalduš od sv. Kryštofa. Vyučovala se čtyřletá teologie a dvouletá filozofie. V kostele sv. Havla se konaly disputace, během nichž byly obhajovány nejružnější teologické a filozofické teze.¹⁸⁰

3.2.2. Obnova chyšského klášteřa

V roce 1660 byl také obnoven chyšský karmel z iniciativy Jiřeho Viléma z Vackova, jenž získal zdejší panství po bitvě na Bílé hoře a rozhodl se provést

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 411-412.

¹⁷⁷ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášteřů*, Libri, Praha, 1997, s. 544.

¹⁷⁸ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české cířkvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 18.

¹⁷⁹ Ekert, F., *Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášteřů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*, Nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha, 1883, s. 413.

¹⁸⁰ Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české cířkvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, s. 18.

rekatolizaci. Od roku 1624 se snažil o obnovu kláštera, do něhož by se opět nastěhovala karmelitánská komunita.¹⁸¹ Roku 1660 byl položen základní kámen a o tři roky později bylo postaveno jedno křídlo stavby, v kterém se usadili první karmelitáni přicházející od sv. Havla. Výstavba byla pozastavena v roce 1678, kdy stavbu postihl požár¹⁸², o rok později se však s budováním pokračovalo novostavbou kostela zasvěceného Panně Marii Sněžné, jehož vysvěcení proběhlo v roce 1693. Roku 1688 se začalo stavět druhé křídlo konventu. V roce 1722 stála kaple sv. Josefa a o čtyři roky později kaple sv. Kříže.¹⁸³ Další obnovou klášter prošel po roce 1777, kdy byl znovu zničen požárem.¹⁸⁴

3.3. Bosí karmelitáni v Čechách

O příchod bosých karmelitánů do Čech se zasadil již výše zmíněný Španěl Dominik a Jesu Maria (Ruzolla), řeholník bosého karmelu a generál řádu v letech 1617-1620, díky jehož iniciativě se reformovaný karmel dostal ze Španělska přes Rakousko až do Prahy. Tou dobou probíhala třicetiletá válka, proto byl Dominik a Jesu Maria vyslán na cestu jako papežský posel Pavla V., od kterého získal několik plných mocí a posvěcený meč, aby doprovázel katolické vojsko pod vedením bavorského vévody Maxmiliána proti králi Fridrichu Falckému do Čech, které právě prožívaly válečný konflikt mezi Habsburky a povstálými stavy.¹⁸⁵

V Mnichově se bavorská armáda připojila k vojsku generálů Karla Bonaventury Buquoye a Jana Tyllyho, aby s nimi pokračovala přes jižní Čechy, Pootaví, Plzeňsko a Rakovník k Praze na Bílou horu. Během cesty se armáda zastavila ve Strakonících, kde Dominik a Jesu Maria objevil ve zrušeném hradě johanitů pozdně gotický obraz zobrazující Narození Páně. Na desce bylo zobrazeno pět postav, z nichž čtyři, Panna Maria, sv. Josef a dva pastýři, měly propíchané oči. Pátou postavou na obrázku byl malý Ježíšek, jehož oči vandalové neponičili. Tento obraz s názvem Panna Maria Strakonická (či Strakonická Madona) měl velký význam pro další události, neboť Dominik obdržel zjevení od Panny Marie, jež mu sdělila: „*Obraz tento budiž praporem*

¹⁸¹ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1993, s. 14.

¹⁸² Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 261.

¹⁸³ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 179.

¹⁸⁴ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 261.

¹⁸⁵ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 92.

a vůdcem vojska, až v krvavé bitvě nepřítele porazíte, obraz můj sám od sebe se obnoví v dřívější kráse.“¹⁸⁶ Na základě tohoto zjevení Dominik 7. listopadu 1620 poradil dvěma generálům, kteří se nemohli shodnout na válečné strategii příštího dne, kdy se generál Buquoy zdráhal pustit do bitvy a Tilly naopak o střet usiloval, aby se spolehli na Boha a přešli do útoku. Zde se objevuje mnichova zbožnost- velmi podobná zbožnosti Terezie z Avily- zřetelná představa obrazu Boha, jeho jistota a úplné odevzdání se do rukou Božích.¹⁸⁷ Generálové karmelitánovo doporučení přijali a bitvu nakonec vyhráli. Po střetu se z obrázku Strakonické Madony ztratilo její znehodnocení a válečné vítězství bylo přičteno pomoci od Panny Marie.¹⁸⁸

3.3.1. Bosí karmelitáni u Panny Marie Vítězné

Během cesty Dominika a Jesu Maria do Říma, kam vezl vzácný strakonický obraz a udělal si zastávku ve Vídni u císaře Ferdinanda II., bylo řeholníkovi tímto panovníkem slíbeno založení dvou nových klášterů ve Vídni a v Praze,¹⁸⁹ přičemž císař vydal zvláštní dekret zakazující usídlení jakéhokoli řádu při kostelech znovu získané Prahy do té doby, než bude zvoleno místo usazení bosých karmelitánů. Výběrem vhodného místa pro řád byl pověřen Clemens a S. Maria, vikář karmelitánského kláštera ve Vídni, který se za tímto účelem vydal na podzim roku 1623 do Prahy. Z bývalých protestantských chrámů, jež byly po vítězství Ferdinanda II. zavřeny a zapečetěny, zvolil vikář kostel Nejsvětější Trojice na Malé Straně a panovník toto rozhodnutí potvrdil 24. srpna 1624 dekretem. Dne 22. září 1624 se bosí karmelitáni dočkali slavnostního uvedení do nového kláštera, který byl, na památku císařova vítězství na Bílé hoře, zasvěcen Panně Marii Vítězné a sv. Antonínu Paduanskému.¹⁹⁰

Karmelitáni získali také sousední palác Gryspeků, který byl za války zkonfiskován¹⁹¹, od nového majitele plukovníka Martina de Houf-Huerta. Darovací

¹⁸⁶ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 212.

¹⁸⁷ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 93.

¹⁸⁸ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 212.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 95-96.

¹⁹¹ Večeřová, P., *Kláštery v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*, Olympia, Praha, 2005, s. 22.

listina byla potvrzena 1. září 1625 Ferdinandem II. Dále karmelitáni rozšířili klášterní areál o dva domy, které koupili v roce 1627.¹⁹²

Karmelitáni zpočátku striktně dodržovali pravidla své řehole, kdy žili pouze z almužen poskytovaných od císaře a dobrovolníků, avšak od roku 1628 nařízením panovníka dostávali roční rentu (2000 zlatých) a byly jim dodávány potřebné potraviny. Z dostupných prostředků řeholníci koupili dvě vinice a dostali kostelík sv. Ludvíka, který zbourali, aby rozšířili klášterní zahradu. Zvony z této posvátné stavby byly přelity a přeneseny do karmelitánského kláštera.¹⁹³

Řeholníci byli obdarováni i spoustou dalších šlechticů¹⁹⁴, z nichž nejvýznamnější byla Polyxena z Lobkovic, jež kdysi získala od své matky Marie Maxmiliány Manriques de Lara voskovou sošku Jezulátka, jehož úcta byla na hispánském poloostrově šířena aktivitou sv. Terezie. Marie Maxmiliána darovala tuto sošku své dceři v den jejího sňatku s Rožmberským vévodou Vilémem. Soška měla novou majitelku ochraňovat, a ta vznášela k předmětu všechny své prosby během svého ovdovění, v době svého dalšího sňatku s nejvyšším kancléřem Zdeňkem Lobkovicem i později, při druhém ovdovění. Ještě v roce manželova úmrtí (1628) se však Polyxena rozhodla Jezulátka věnovat pražským karmelitánům u Panny Marie Vítězné se slovy: „*Dávám Vám, co mám nejdražšího; v uctivosti mějte tu sošku a dobře se Vám povede.*“¹⁹⁵ Tento dar přišel v období, kdy se klášteru příliš nedařilo. Převor Ludvík jej s radostí přijal a postavil do oratoře. Jezulátka se stalo velmi oblíbeným mezi všemi obyvateli kláštera, často se k němu utíkali a vykonávali před ním každý den dvouhodinovou pobožnost. Zanedlouho řeholníci zjistili, že soška vnesla do kláštera jen pozitivní energii a klášter začal vzkvétat. Nejen že od císaře Ferdinanda II. přišla tomuto řeholnímu domu nečekaná hmotná pomoc, ale především docházelo k zázrakům v podobě uzdravování nemocných, kteří v to již nedoufali a k náhlé úrodnosti nepěstěné a dlouho zanedbávané půdy. Tyto zvláštní věci bosí karmelitáni přisoudili právě voskovému Jezulátku, což zapříčinilo obrovskou vlnu úcty k sošce.¹⁹⁶

Příjemné časy však karmelitáni neprožívali dlouho. Pražské obyvatelstvo pocíťovalo nevoli vůči působení nové mnišské kolonie, jednání Dominika a Jesu Maria

¹⁹² Bílek, T. V., *Statky a jmění kollejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Nakladatelství Dr. Frant. Bačkovského, 1893, s. 238.

¹⁹³ Bílek, T. V., *Statky a jmění kollejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Nakladatelství Dr. Frant. Bačkovského, 1893, s. 238.

¹⁹⁴ Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 470.

¹⁹⁵ Novotný, A., *Pražské Jezulátka*, Žikeš, Praha, 1940, s. 9.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 9-10.

během bělohorské bitvy, podstoupení hlavního protestantského kláštera bosým karmelitánům a jejich ráznému vystupování proti veškerému kacírství. Přestože proti nim nikdo přímo nevystoupil, řádoví bratři vycítili nenávist, a proto raději přesunuli roku 1630 svůj novicát, který se zřídil při jejich kostele, do Mnichova. V roce 1631 vpadli do Prahy Sasové a mniši se rozutekli. Klášter byl poté vypleněn a kostel dostal ke správě protestantský kazatel Jan Rosacio, farář u sv. Mikuláše.¹⁹⁷

Po vypuzení Sasů z Čech, v roce 1632, „navrátili se Karmelitáni do kláštera zpustlého, kde až do roku 1638 bídne byli živi; neboť roku 1633 odňaty jim byly všechny almužny z královské komory, též jim odepráno bylo 5000 zlatých, které na stavbu kláštera ještě dostati měli, a bylo jim zakázáno vzdělávati vinice své pro neplacení z nich daně. Teprve roku 1639 zlepšil se poněkud bídny stav kláštera mnohými dary od ctitelů Jezulátka.“¹⁹⁸

Od roku 1640, kdy se Švédská armáda vrhla z Brunšvicka proti Řeznu s cílem obklíčit Ferdinanda III., se Česko opět ocitlo v ohrožení, čímž se prolomila nenávist pražských občanů vůči karmelitánům. Hrabě Jindřich Libštejnský z Kolovrat požádal mnichy o zvláštní pobožnosti u karmelitánského Jezulátka, za což obdržel klášter hodnotné dary. Jindřichův vzor následovaly další šlechtické rody, např. Lobkovicové, Martinicové, Šlikové, páni z Pernštejna a další. V roce 1648 vpadli švédští vojáci do pražských ulic. Díky dvěma katolíkům, kteří se v jejich řadách nacházeli, unikl klášter vydrancování. V jeho areálu byla vybudována nemocnice s lékárnou, která Švédům sloužila. Švédský král dokonce, okouzlen soškou Jezulátka, věnoval klášteru finanční obnos a nařídil odstranění nemocnice z klášterní budovy. Plný duchovní odkaz Terezie z Avily, který českým zemím zprostředkoval Dominik a Jesu Maria, bylo možné rozvíjet až po roce 1648, kdy byl uzavřen vestfálský mír a na určitou dobu skončily soustavné zvraty a nejistota.¹⁹⁹ V roce 1651 byla slavnostně korunována soška Pražského Jezulátka, jež byla o čtyři roky dříve uctěna císařem Ferdinandem III.²⁰⁰

¹⁹⁷ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 97-98.

¹⁹⁸ Bílek, T. V., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Nakladatelství Dr. Frant. Bačkovského, 1893, s. 238.

¹⁹⁹ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 98-99.

²⁰⁰ Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 135.

3.3.2. Bosé karmelitky v Čechách

Příchodu bosých karmelitánek do Čech předcházela situace v Polsku, kdy mezi sebou bojovali polský král Jan Kazimír a švédský král Karel Gustav. Poláci válku neustáli, neboť byli současně ve střetu s moskevským carem Alexejem Michajlovičem, a tak 8. září 1655 švédové dobyli Varšavu a o měsíc později také Krakov, kde měl tou dobou sídlo ženský klášter bosé větve karmelitánů. Řeholnice ze strachu uprchly do Prahy, do tamějšího kláštera karmelitánů. Sestry však neměly žádné hmotné zajištění a jejich duchovní život se ocitl v ohrožení.²⁰¹ Do jednání proto vstoupilo založení pražského ženského Karmelu, což již od třicátých let plánoval císařský pár, neboť císařovna Anna Maria se zavázala Bohu tento řeholní dům založit v případě, že se jí narodí mužský potomek, tedy dědic trůnu.²⁰² Představení hornoněmecké provincie však měli obavy, aby, z důvodu obsazení kláštera samými cizinkami, nedošlo k jeho připojení ke karmelitánskému řádu v polské provincii. Jediným řešením bylo dosazení vlastní kolonie karmelitánek, aby se vyrovnalo národnostní zastoupení v klášteře. Provinciál bosých karmelitánů Alexander od Ježíše Marie proto povolal převorku štyrského kláštera Marii Elektu a pověřil ji vybudováním nového pražského kláštera, čímž měla přispět ke stabilizaci poválečných duchovních hodnot.²⁰³

Marie Elekta přišla spolu se třemi sestrami Eurasí od Ježíše Marie, Paulou Marií od Ježíše a s Josefou Marií od Ježíše, které se k ní připojily ve Vídni, v září roku 1656 do Prahy, kde je u kostela Panny Marie Vítězné uvítali bosí karmelitáni a pražští církevní představitelé. Nově příchozí řeholnice založily svůj řeholní dům zasvěcený sv. Josefovi v Menším Městě pražském. Jelikož pro ně nebyl ještě připraven klášter, uchýlily se do provizorního příbytku v podobě domu se zahradou bývalého majitele Adama z Waldštejna, který pro ně koupil císař Ferdinand III. s tím, že jim zřídí odpovídající klášter.²⁰⁴

Karmelitky obdržely finanční prostředky jak od císaře, tak od dobrodinců, aby si mohly svůj prozatímní domov zařídit. Marie Elekta prožívala velké potíže s polskými

²⁰¹ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s.122.

²⁰² bosekarmelitky.cz: Služebnice Boží, Matka Marie Elekta od Ježíše [online], [cit. 2.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/matka-elekta-od-jezise/sluzebnice-bozi-matka-marie-elekta-od-jezise/>

²⁰³ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 123.

²⁰⁴ Ekert, F., *Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*, Nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha, 1883, s., s. 31.

sestrami, které odmítaly jakékoli zvelebování a činnost kolem provizorního kláštera, jehož prostory byly pro 22 sester, sedm služebných a dva zpovědníky nedostatečné. Situace se uklidnila po odstěhování polských řeholnic zpět do kláštera v osvobozeném Polsku. Marie Elekta sice musela určitou dobu čelit pomluvám, které o ní polské mnišky roznášely, nakonec však našla zastání u svého bratra a kardinála Harracha a aféra utichla. Klášterní komunita se vzpružila nejen tím, že odchodem Polek získala více prostoru, ale především se vnitřně upevnila, a tak se mohla v poklidu věnovat meditativní modlitbě, kajícnosti a samotě dle své řehole.²⁰⁵

Roku 1660 se do Prahy vydal generál bosých karmelitánů Dominik od Nejsvětější Trojice, aby zkontroloval, jak se pod vedením Marie Elekty podařilo založení pražského kláštera a také proto, aby projednal její další působení. Ovlivněn prosbami několika sester schválil, aby Marie Elekta v klášteře zůstala a v hlasování vyhrála pozici první převorky kláštera u sv. Josefa, čímž pokračovala v tom, co začala jako zdejší vikářka. Podařilo se jí zvýšit počet sester na 12, což byl dvojnásobek než v roce 1656 a v roce 1662 byl také položen základní kámen k novému klášteru zaštitěného téhož roku zakládající listinou vydanou v Bratislavě 13. září Leopoldem I.²⁰⁶

Nový klášter byl dokončen v roce 1672 a v témže roce se do něj přestěhovalo 20 řeholnic. Roku 1686 byl položen základní kámen ke kostelu sv. Josefa při klášteře bosých karmelitánek, jehož dostavění proběhlo o šest let později. Výsledkem byla velká budova v sakrálním stylu pražského baroka.²⁰⁷ K tomu však došlo již po smrti Marie Elekty, která podlehla nemoci v roce 1663.²⁰⁸

Ačkoli se církevní politika od počátku 17. století vyznačovala stále silnějšími zásahy světské moci do církevních poměrů a tendencemi k oslabování papežské moci a mimostátních orgánů v českých zemích²⁰⁹, obnovené či založené výše zmíněné kláštery mohly řádně prožívat svoji spiritualitu i přes často se střídající zařazení do provincií,

²⁰⁵ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 128.

²⁰⁶ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 129.

²⁰⁷ Bílek, T. V., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Nakladatelství Dr. Frant. Bačkovského, 1893, s. 244.

²⁰⁸ Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, s. 133.

²⁰⁹ Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 136.

z nichž další přidělení proběhlo v roce 1731, kdy byly Čechy podřízeny rakouské provincii.²¹⁰

Změna však nastala po nástupu na trůn císaře Josefa II. v roce 1765, kdy se stal spoluvladařem své matky, císařovny Marie Terezie, která jej do funkce jmenovala. Svěřila synovi však jen kompetence ve vojenské oblasti a jiné spravovala sama, neboť vnímala Josefa II. jako neústupného a bezohledného člověka, u nějž lze pochybovat o katolické pravověrnosti.²¹¹

V království Českém a markrabství Moravském se nacházelo mnoho klášterů se značným jměním, které však všeobecnému blahu nijak nepřispívaly.²¹²

Vizí Josefa II. byl moderní, jednolitý stát. S přebudováváním habsburského soustátí navázal na svoji matku, která, v neustálém boji za zachování své říše, potřebovala silnou armádu, což vyžadovalo velké výdaje. Aby Marie Terezie sehnala nutné finanční prostředky, racionalizovala způsob života barokního Rakouska, což zahrnovalo změny i ve sféře církevní. Bylo potřeba, aby lidé více pracovali, proto císařovna zredukovala pouti a procesí, zakázala vývoz peněz do ciziny, čímž byly postiženy především řehole, klášterní majetky podřídila státní kontrole, aby církvi nepřipadalo příliš velké jmění a aby se na klášterních statcích dosáhlo co nejvyššího výnosu. Dále také zavedla *numerus clausus* (uzavřený počet) pro kláštery, aby stát nepřišel o zbytečně mnoho pracovních sil.²¹³

Později, ovlivněna kancléřem Václavem Kounicem, zachovala církevní svobodu, jen pokud se týkala evangelia, kultu, udílení svátostí a o vnitřní kázeň, zatímco stát měl výsadu rozhodování o ostatních záležitostech. Při českorakouské kanceláři bylo ustanoveno speciální církevní oddělení pod vedením dvorního rady Františka Josefa Heinkeho.²¹⁴

První reformy Josefa II. zahrnovaly ustanovení zemské deputace, zrušení české dvorské kanceláře a zřízení nejvyšší politického a finančního úřadu pro české a rakouské země - ředitelství pro administrativní a finanční záležitosti. Po těchto

²¹⁰ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 15.

²¹¹ Beránek, K., Beránková, V., *Karel Beránek, výbor z prací z let 1958-1999*, Národní archiv, 2005, s. 226.

²¹² Bílek, T., *Statky a jmění kollejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha, 1893, s. 140.

²¹³ Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 153.

²¹⁴ Tamtéž.

reformách přišly další, a to včetně reforem církevních,²¹⁵ pro něž Josef II. zřídil dvorskou duchovní komisi v čele se svobodným zednářem, státním radou F. K. Kresslem a duchovním referentem českorakouské dvorské kanceláře Heinkeho.²¹⁶

3.4. Církevní reformy

Cílem církevní reformy bylo podpoření jejího dalšího rozkvětu. V plánu bylo přebudování církevní správy, zvýšení počtu far a lokálií, aby měl každý blízko do kostela a také rozmnožení počtu biskupství, k čemuž byly nutné finanční prostředky. Tyto prostředky se rozhodl Josef II. získat na církvi samotné, a to na nadbytečných kostelech, náboženských bratrstvech a zejména na klášterech, proti kterým panovala v té době averze, ať už ze strany osvícenských kruhů, či mezi samotným duchovenstvem²¹⁷, neboť se řády spravující kláštery často vzdalovaly od svých zásad a podobaly se světským vrchnostem, které pomocí svých poddaných spravovaly svá panství. Proto „*Nedostatku tomu odpomoci odhodlal se císař Josef II. zrušením dotčených klášterů, dle jeho náhledu zcela zbytečných, jichž jmění obráceno býti mělo k založení fondu náboženského, z jehož důchodů zřízen a vydržován býti měl dostatečný počet nových far.*“²¹⁸ Císař, který usiloval o účinné uplatnění katolického duchovenstva v jeho představě moderního státu, měl pochopení pouze pro řády, které působily v nemocnicích či školách.²¹⁹

Na reformě církve se Josef II. podílel přímo. „*Aby císař úmysl svůj bez překážek provedl, prohlásil se za neodvislého od papeže a nařídil klášterům v zemích svých dědičných již 14. března roku 1781, aby se neřídily provinciály svými v Římě sídlícími, nýbrž jenom domácími představenými, které zároveň moci biskupské podřídil.*“²²⁰ Nařízené podrobení domácím provinciálům a zdejšími ordinářům předcházelo zásahu do činnosti klášterů. Císař 29. listopadu 1781 učinil rozhodnutí o zrušení všech klášterů,

²¹⁵ Bílek, T., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha, 1893, s. 225.

²¹⁶ Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 159.

²¹⁷ Bílek, T., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha, 1893, s. 225.

²¹⁸ Tamtéž, s. 141.

²¹⁹ Beránek, K., Beránková, V., *Karel Beránek, výbor z prací z let 1958-1999*, Národní archiv, 2005, s. 226.

²²⁰ Bílek, T., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha, 1893, s. 141.

kteří se neorientují na vyučování, na péči o nemocné, nezabývají se o vědu, přičemž jejich majetek měl být sekularizován „ve prospěch náboženství a lásky k bližnímu.“²²¹

Dne 12. ledna 1782 vyšel na základě panovníkova rozhodnutí dekret, který byl zveřejněn o čtyři dny později a nařizoval zrušení všech řádových domů, klášterů a hospiců kartuziánů, kamaldulských a poustevníků, ženské kláštery klaristek, karmelitek, františkánek a kapucínek²²², neboť „(...) Bohu líbiti se nemohou, (...) mládeže nevychovávat a nevyučují, nemocných neošetřují a pouze rozjímavý vedou život.“²²³

Zemským úřadům bylo nařízeno vyslat do každého kláštera komisaře s oznámením, že novicové a novicky nemají skládat nové sliby, protože tyto sliby už nebudou platné. Komisař měl zajistit klášterní majetek a inventář předat světskému úředníkovi kláštera. Inventář měl být pořízen ve dvou kopiích.²²⁴

Dále měly komisaři osoby, které se podílely na správě klášterního majetku, složit přísahu o nezatajování a o řádném odevzdání všeho. Řeholníkům bylo umožněno si ponechat věci, které měli ve svých celách, musel být však sepsán seznam těchto věcí. Komisaři se měli vyhnout veškerým střetům ohledně klauzury a ordináři měli proto poslat klášterům příslušná nařízení.²²⁵

Novicové, kteří ještě nesložili slib, museli do čtyř týdnů opustit klášter, přičemž obdrželi 150 zlatých. Příspěvek měli dostat i ti, kteří se rozhodli přestoupit do jiného řádu. Těm, kteří se chtěli stát světskými kněžími, byl slíben vyšší příspěvek, opatovi dokonce ve výši 800 zlatých. Kněžím a duchovním vyšších řádů bylo povoleno vystěhování k svému řádu mimo habsburské země a ti, kteří chtěli nadále žít podle své řehole, si museli zvolit klášter jiného řádu. Ve zrušených kláštorech směli zůstat pouze staří a těžce nemocní, neschopní transportu.²²⁶

Dekret vztahující se pouze k českému státu vyšel 8. března 1782 a nařizoval zrušení ženských klášterů premonstrátek v Doksanech a v Chotěšově, benediktinek u sv. Jiří na Hradčanech, magdalenitek v Mostě dominikánek na Starém Městě pražském a

²²¹ Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 163.

²²² Beránek, K., Beránková, V., *Karel Beránek, výbor z prací z let 1958-1999*, Národní archiv, 2005, s. 227.

²²³ Bílek, T., *Statky a jmění kollejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha, 1893, s. 141

²²⁴ Beránek, K., Beránková, V., *Karel Beránek, výbor z prací z let 1958-1999*, Národní archiv, 2005, s. 227.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Tamtéž, s. 227-228.

celestinek v Novém Městě. Postupné rušení nezastavil ani papež Pius IV., který se pokoušel císařovo rozhodnutí změnit.²²⁷

Při rušení klášterů se nehledělo na jejich historickou minulost a císařovo počínání se týkalo i řádu karmelitánů. Jako první byl 29. ledna 1782 zrušen malostranský klášter bosých karmelitek u sv. Josefa, o dva roky později, dne 3. července klášter bosých karmelitánů u Panny Marie Vítězné na Malé Straně. V roce 1786 nedobrovolně ukončil své působení klášter karmelitánů v Chyši a v Praze u sv. Havla.²²⁸

Jmění ze zrušených klášterů připadlo náboženskému fondu, jehož úroky byly placeny církevní účely. V českém náboženském fondu bylo nashromážděno 11 740 000 zlatých a v moravském 10 140 000. Velkého vandalství se dopouštěli komisaři dohlížející na přejímání majetku v případech historického a vědeckého kapitálu, který byl v některých kláštorech uložen. Klášterní knihy a rukopisy nechali komisaři odevzdat pražské a olomoucké univerzitní knihovně, některé dokonce zničili nebo levně prodali. Klášterní statky byly rozprodány, budovy se využily jako nemocnice, kasárna či továrny.²²⁹

V období dalších 122 let se v Čechách nenacházel ani jediný mužský karmelitánský konvent.²³⁰ Po deseti letech od zrušení svého kláštera se mohly zpět do Prahy vrátit pouze bosé karmelitky.²³¹

3.5. Karmelitáni opět v českých zemích (do roku 1950)

Od roku 1903 Čechy spadaly do provincie rakouského komisariátu. Karmelitáni byli povoláni zpět a ve státě vznikl nový klášter v Kostelním Vydří. Na území Čech se také stále nacházel klášter bosých karmelitek v Praze na Hradčanech, který byl do roku

²²⁷ Tamtéž, s. 228.

²²⁸ Beránek, K., Beránková, V., *Karel Beránek, výbor z prací z let 1958-1999*, Národní archiv, 2005, s. 228-230.

²²⁹ Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 164.

²³⁰ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 169.

²³¹ *bosekarmelitky.cz: Založení Karmelu sv. Josefa a jeho historie do 20. století* [online], [cit. 10.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/zalozeni-karmelu-sv-josefa-a-jeho-historie-do-20-stoleti/>

1908, kdy přišli bratři karmelitáni do Kostelního Vydří, jediným českým řádovým domem.

3.5.1. Karmelitáni v Kostelním Vydří

Příchod karmelitánů do Kostelního Vydří u Dačic podnítila vizitace dačického děkanství, kterou prováděl brněnský biskup Pavel Huyn v roce 1907. V Kostelním Vydří biskup objevil menší klášter původně určený pro bosé karmelitány. Biskup však do řeholního domu povolal z Rakouska karmelitány obuté²³² a 16. července 1908, ve svátek Panny Marie Karmelské, byli karmelitáni představeni jako noví správci fary i zdejšího poutního místa, kterým je zalesněný kopec v blízkosti Kostelního Vydří. Na tomto místě se nacházel sloup s omšelým obrazem Panny Marie, z něž každou sobotu, tedy v den zasvěcený blahoslavené Panně, vycházela zvláštní záře. Na doporučení karmelitána Slavaty, místního rodáka, jenž vstoupil do řádu v Římě a poté navštívil svou rodnou zemi, byla na tomto místě postavena kaple zasvěcená Panně Marii, kterou Slavata sám vysvětil a věnoval do ní obraz Panny Marie Karmelské namalovaný na dřevě.²³³ Kopie tohoto obrazu, známého také jako Santa Maria La Bruna (Panna Maria Snědá podle barvy pleti), se v Kostelním Vydří nachází dodnes. Originál je uložen v karmelitánském kostele v Neapoli.²³⁴

Prvním převorem nového kláštera, jenž zároveň spravoval i úřad faráře, byl Telesfor Hardt, jenž dříve působil v USA a Kanadě jako misionář a jako společný představený řádu v Rakousku. Hardt si osvojil český jazyk natolik, že v něm mohl provádět kázání. Památka na tohoto převora vznikla již v roce 1909, a to v podobě výmalby ve vyderském kostele, kde je vyobrazen převorův patron, papež sv. Telesfor a také sv. Bertold, který je považován za prvního převora na hoře Karmel. Bertoldova tvář je vymalována podle obličeje Telesfora Hardta.²³⁵

Krátký čas po uvedení karmelitánů do nového kláštera pro ně nechal tehdejší majitel panství Dačice a Kostelní Vydří, baron Friedrich Maria Dalberg, zřídit menší

²³² Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 169.

²³³ Bratři karmelitáni, *Kostelní Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1996, s. 18.

²³⁴ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 186.

²³⁵ Cetkovský, G., *Mariánské Vydří, 300 let poutního místa a 100 let karmelitánského kláštera v Kostelním Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2009, s. 54-55.

hřbitov naproti poutnímu místu. Dalberg sám měl ke karmelitánské mariánské zbožnosti velmi blízko, podnikl cestu do Svaté země, kde přijal škapulír Panny Marie Karmelské přímo v klášteře na hoře Karmel.²³⁶

Klášteř byl původně podřízen rakouskému komisariátu²³⁷, v roce 1928 však již spadal pod generálního převora v Římě. Téhož roku došlo k úpravě jmenování československých biskupů podle církevního práva tak, že biskupové byli jmenováni papežem, přičemž vláda mohla zvoleného kandidáta odmítnout, dále podle *modu vivendi*, podle nějž Čechy spadaly pod bezprostřední jurisdikci generálního představeného²³⁸, bylo ustanoveno, že diecéze neměly přesahovat státní hranice.²³⁹

Ve dvacátých letech dostali němečtí karmelitáni příkaz vrátit se do Rakouska a v Kostelním Vydří zbyli jen řeholníci čeští. Po druhé světové válce, v roce 1939, konvent obývali jen dva řádoví kněží, převor Prokop Valena a Metoděj Minařík,²⁴⁰ kteří vypomáhali například nahrazováním dačického kaplana, vyučovali náboženství v obci Řečice a Horní Myslové, či prováděli lidové misie.²⁴¹ Na konci druhé světové války zde pobývali němečtí důstojníci, kteří však 7. května 1945 utekli před blížící se sovětskou armádou na západ. Téhož dne dorazili do kláštera Rusové, kteří zde zřídili meteorologickou stanici a nepůsobili řeholníkům řádné potíže. Od roku 1945 pobýval s výše zmíněnými dvěma kněžími v konventu také Melichar Karásek.²⁴²

Od roku 1948 byly Čechy připojeny k sovětskému bloku, což představovalo vyvrcholení procesu probíhajícího již od roku 1945, kdy se Komunistická strana Československa (KSČ) snažila dostat k moci a velmoci (USA a Sovětský svaz) měly tendenci ovlivňovat československou zahraniční politiku. Od roku 1945 probíhalo přizpůsobení vnitřní i zahraniční politiky státu pro potřeby KSČ, strana se pokoušela získat spolupracovníky a agenty z jiných stran, odvolat členy Národní fronty (sdružení politických stran, které řídily stát po druhé světové válce) a dosadit na jejich místa vlastní nové složky a také získat absolutní kontrolu nad bezpečnostními složkami. Od roku 1946 bylo zřízeno speciální oddělení zabývající se získáváním informací od

²³⁶ Tamtéž, s. 48-49.

²³⁷ Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, s. 15.

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, s. 244.

²⁴⁰ Bratři karmelitáni, *Kostelní Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1996, s. 55.

²⁴¹ Tamtéž, s. 39.

²⁴² Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády, LIBRI, Praha, 2007, s. 189.

pracovníků z konkurenčních stran. Tito pracovníci měli za úkol politickou stranu, které byli členy, směřovat k prospěchu politiky KSČ.²⁴³

Po převzetí politické moci Komunistickou stranou docházelo k zatýkání členů nekomunistických stran a nepohodlných osob, školy, úřady a školy byly „čištěny“ od nekomunistů tzv. akčními výbory.²⁴⁴

Proti komunismu se postavil již roku 1937 papež Pius XI., který v encyklice proti komunismu *Divini Redemptori* vymezil sociální podmínky křesťanského života a nařkl komunismus z jejich ničení. Dle Svatého Otce by komunistická společnost měla jediné poslání: „rozkoš ze světských statků v ráji, ve kterém by každý dával podle svých sil a dostával podle svých potřeb“.²⁴⁵

V roce 1948, se do problémů s novým režimem dostal převor z Kostelního Vydří Prokop Valena, který byl obviněn za zneužití pravomoci duchovního, jelikož měl kázat, že se schyluje k válce. Za tento přečin byl kněz odsouzen na jeden měsíc podmíněně.²⁴⁶

Události v roce 1950, kdy se konal státní zátah proti veškerým řeholím, zaznamenal Metoděj Minařík takto: „Od 31. března do 5. dubna 1950 se konal monstrproces s deseti představiteli řádu. V noci z 13. na 14. dubna byly mužské kláštery přepadeny a řeholníci byli odvezeni do internačních klášterů (...)\", přičemž jim bylo sděleno, že „Proces s řeholníky ukázal, že řády jsou proti režimu. Proto se vláda vidí nucena všechny řeholníky soustředit a přezkoušet. Kdo jdou s ní, vrátí se do svých klášterů, kdo budou proti ní, zůstanou uzavřeni, aby nemohli kazit lid.“²⁴⁷ V roce 1955 řeholníkům tento nucený pobyt skončil, do Kostelního Vydří se však již vrátit nemohli. Prokop Valena poté působil v několika farnostech na pozici administrátora, zatímco Metoděj Minařík se uchýlil k řádovým sestřám do domova důchodců. Směl však také sloužit mši svatou a také zpovídat v Kostelním Vydří ve svátek Panny Marie Karmelské. Melichar Karásek zůstal v Kostelním Vydří, kde zastával úřad faráře. Za komunistické vlády byl vyderský klášter využíván převážně jako sklad pro chemikálie

²⁴³ *Paměť národa: 25.2.1948 - Komunistický převrat v ČSR* [online], © 200-2016 [cit. 16.2.2016], dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/6>

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Garaudy, R., *Církev, komunismus a křesťanství*, Tatran, Bratislava, 1951, s. 167-168.

²⁴⁶ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 189.

²⁴⁷ Cetkovský, G., *Mariánské Vydří, 300 let poutního místa a 100 let karmelitánského kláštera v Kostelním Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2009, s. 79-80.

či brambory. Řád karmelitánů se však nevzdal a tajně prováděl novicáty na různých místech.²⁴⁸

3.5.2. Bosé karmelitky při kostele sv. Benedikta

Jak je zmíněno výše, po rušení klášterů Josefem II. byl bosým karmelitkám umožněn návrat do Prahy již po deseti letech vyhnanství, které prožily v zrušeném klášteře cisterciánek v Pohledě, tedy v roce 1792. Jelikož však byl jejich klášter při kostele sv. Josefa přidělen anglickým pannám, karmelitky se nastěhovaly do bývalého kláštera řádu barnabitů při gotickém kostele sv. Benedikta na pražských Hradčanech, který jim daroval císař Leopold II.²⁴⁹

Řeholnice si sebou přivezly tělo jejich první převorky Marie Elekty, které bylo v roce 1663, po třech letech od její smrti vyjmuto z hrobu u kostela sv. Josefa neporušené. Sestry jej omyly, natřely oleji a oblékly do řádového oděvu. V novém sídle karmelitky tělo umístily do kostela sv. Benedikta.²⁵⁰

Pražské bosé karmelitky našly u sv. Benedikta zázemí, kde mohly v poklidu dodržovat svou řeholi téměř sto šedesát let. Neunikly však, podobně jako další řeholní domy, zásahu komunistické vlády do těchto společenství.²⁵¹ Sestrám bylo nařízeno svůj klášter uvolnit z důvodu „bytové krize“. Řeholnice byly povinny opustit klášter do dvou dnů a bylo jim povoleno sbalit si s sebou pouze jejich osobní věci. Karmelitky opouštěly klášter s rozpaky, neboť nevěděly, co mají udělat s tělem Marie Elekty. Po doporučení arcibiskupa Berana: „*Nechte ji tady, nebojte se o ni. Pokud je svatá, postará se o sebe i o klášter*“²⁵², tělo první převorky zůstalo v klášteře. Náhradním domovem se sestrám stal bývalý františkánský klášter v Turnově, kde se živily pletením a prací pro ně dováženou z továrny.²⁵³ „*Po roce*“, dle slov Anny Magdaleny Schwarzové, která od roku 1948 působila v pražském klášteře na Hradčanech jako novicka, „*byly řádové sestry rozděleny do dvou skupin. Ty, které měly již složené sliby, byly poslány do*

²⁴⁸Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 190.

²⁴⁹Bílek, T., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha, 1893, s. 245.

²⁵⁰Ruth, F., *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, Körber, Praha, 1903, s. 21.

²⁵¹Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, s. 131.

²⁵²Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 164.

²⁵³Tamtéž.

*internace do severních Čech. Novicky byly vyhozeny z řádu, studující také ze škol a poslány domů. Některé vyřazené novicky jezdily i přes zákaz do mužských i do ženského internačního zařízení, kam řeholníkům přivážely potřebné věci na mši svatou“.*²⁵⁴

Klášter bosých karmelitek u sv. Benedikta po komunistickém vpádu sloužil jako hotel pro vládní funkcionáře. Během 70. let se sestrám podařilo shromáždit a žily ve společné komunitě v Jiřetíně pod Jedlovou.²⁵⁵ Zde však byly sestry pod přísným dohledem, návštěvy mohly přijímat pouze sporadicky a vše bylo hlášeno a evidováno. Na konci 80. let zbylo z původního společenství pouze 5 sester. Zájem o řeholní život však projevilo několik žen, které působily jako ošetřovatelky sester. Tajně se proto staly novými kandidátkami. Po roce 1989 byl zájem o vstup do řádu takový, že karmelitkám přestal stačit jiřetínský dům, který si z úspor koupily a začaly usilovat o přesun do jejich původního kláštera v Praze.²⁵⁶

3.6. Karmelitáni v Čechách po pádu komunismu

Změna režimu z totalitního v demokratický umožnila karmelitánům jednak návrat do kláštera v Kostelním Vydří, jednak založení nových klášterů v Olomouci - Hejčíně a v Praze, v části Liboc. Bosí karmelitáni založili svůj konvent ve Slaném, bosé karmelitky se vrátily do svého kláštera v Praze při kostele sv. Benedikta.

3.6.1. Návrat řeholníků do Kostelního Vydří

Jak je zmíněno výše, po roce 1950 karmel v Čechách nevymřel zcela. V roce 1968, kdy v Československu probíhalo tzv. *pražské jaro*, byli čeští karmelitáni pozváni generálním představeným řádu Kiliánem Healyem do Říma. Ačkoli řeholníci z Čech odjžděli 20. srpna 1968, právě v den, kdy začala okupace, podařilo se jim dostat přes hranice. V Římě bydleli bratři v řádové kurii a denně se stýkali s generálem, „*a tak*“,

²⁵⁴ *ustr.cz: Příslušníci církví perzekuovaných v letech 1948-1989, Anna Magdalena Schwarzová [online] 2008-2016 Ústav pro studium totalitních režimů [cit. 16.2.2016], dostupné z:*

<http://www.ustrcr.cz/cs/anna-magdalena-schwarzova>

²⁵⁵ *bosekarmelitky.cz: Dějiny českého karmelu [online], [cit. 17.2.2016], dostupné z:*

<http://bosekarmelitky.cz/historie/dejiny-ceskeho-karmelu/>

²⁵⁶ Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 164.

dle vzpomínek Metoděje Minaříka, „jsme se znovu zapojili do celého řádu po dlouhé době odříznutí od něho. A hlavně jsme se mohli domluvit s generálem o našem působení. On je schválil a věděl, jak má postupovat.“²⁵⁷ Karmelitáni se do své země vrátili plni nového odhodlání pro karmelitánský způsob života i přes to, že ve státě trvalo období nesvobody: „zvláště po roku 1968 jsme začali ve skrytu zakládat mužský a ženský karmel u nás,“ vyjádřil se Metoděj Minařík.²⁵⁸

Ačkoli se z bratrů působících v Kostelním Vydří do padesátých let listopadové revoluce v roce 1989 dožil pouze Metoděj Minařík, jeho snaha o udržení a obnovu řádu byla úspěšná. Noví zájemci o vstup do řádu byli v 70. a 80. letech Minaříkem přijímáni tajně na různých místech, mezi které patřily jihočeská obec Štěkeň a také prostory vyderského kostela a kláštera, čímž se vystavoval riziku Melichar Karásek, který jako jediný mohl s nástupem komunismu ve Vydří zůstat na pozici správce farnosti. Po roce 1983 Karáskův úřad převzal Pavel Klimovič a také projevil vstřícnost vůči tajným setkáváním pod vedením Metoděje Minaříka. V roce 1977 Metoděj Minařík přijal sliby od dvou bratrů, od Karla Vrby a Josefa Jančáře. Oba byli faráři a po přijetí do řádu dále působili na předchozích farnostech.²⁵⁹ V roce 1989 už společenství řádu tvořilo 10 bratrů a 5 noviců.²⁶⁰

Mezi tajně přijatými bratry byl také Vojtěch Kodet, jenž přijal řeholní jméno Cyril a svůj slib složil Metoději Minaříkovi 29. listopadu 1988. Během totalitního režimu působil jako farář v obcích Biskupice a Radkovic u Hrotovic.²⁶¹

Po vstupu nových bratrů do řádu byla generální radou 2. října 1984 tajně ustanovena československá generální delegatura jako nová samostatná správní jednotka. O rok později bylo v Kostelním Vydří americkým bratrem Redemptem Maria Valabekem oznámeno, že byl Metoděj Minařík jmenován generálem řádu Johnem Halleyem jeho zástupcem (delegátem) pro správu života karmelitánů v Československu.²⁶²

²⁵⁷ Cetkovský, G., *Mariánské Vydří, 300 let poutního místa a 100 let karmelitánského kláštera v Kostelním Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2009, s. 95.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Bratři karmelitáni, *Kostelní Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1996, s. 43-44.

²⁶⁰ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 190.

²⁶¹ *vojtechkodet.cz: Životopis* [online], © 2016 [cit. 20.2.2016], dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/zivotopis/>

²⁶² Cetkovský, G., *Mariánské Vydří, 300 let poutního místa a 100 let karmelitánského kláštera v Kostelním Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2009, s. 97.

Po listopadové revoluci v roce 1989 došlo ke změně politických poměrů, v jejichž důsledku se řeholníci mohli vrátit zpět do Kostelního Vydří. K této události došlo 16. července 1990,²⁶³ přičemž převorem byl jmenován již zmíněný Vojtěch Kodet, který zde zároveň vykonával funkci novicmistra a faráře. Zároveň zastával úřad faráře ve dvou přilehlých farnostech.²⁶⁴ Bylo obnoveno řeholní společenství a za pomoci poskytované ze zahraničí bylo možné provádět opravy konventu, kostela i dalších součástí klášterního areálu. K původní klášterní budově přibyl v roce 1993 nový trakt, který byl vysvěcen apoštolským nunciem v České republice Giovannim Coppou v den karmelských svatých, 14. listopadu 1993.²⁶⁵

V roce 1991 určil generál řádu karmelitánů Kostelní Vydří jako ústav pro novice, kde noví zájemci o řeholní život získávají základní přípravu. Ve stejném roce bylo oficiálně registrováno Karmelitánské nakladatelství, které v roce 1990 založil Vojtěch Kodet, O. Carm. spolu s Janem Fatkou, O. Carm. v Kostelním Vydří.²⁶⁶ Kromě publikací, které vydal sám Vojtěch Kodet (*O eucharistii, Velké jubileum, Jeho rány nás uzdravily* a další), nakladatelství vydává další tituly s křesťanskou tematikou, které vychází v edicích, přičemž největší úspěch má dlouhodobě edice *Karmelitánská spiritualita* a *Malý duchovní život*. Stálými autory, kterým vyšla více než jedna publikace, např. Kateřina Lochmanová, Anselm Grün, Marie Svatošová a Max Kašparů. K roku 2016 bylo Karmelitánským nakladatelstvím vydáno přes 1500 titulů a každoročně přibývají desítky novinek.²⁶⁷

Řeholníci se v Kostelním Vydří kromě duchovní správy kláštera i v jeho okolí a pořádání kněžských exercicií věnují poutníkům. Tradiční poutě k Panně Marii Karmelské probíhají v nedělích kolem data 16. července, neboť na tento den připadá její slavnost. Jednu neděli před 16. červencem se koná tzv. „Malá pout“ a v další neděli se uskutečňuje tzv. „Velká pout“.²⁶⁸

²⁶³ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 190.

²⁶⁴ [vojtechkodet.cz: Životopis](http://vojtechkodet.cz/) [online], © 2016 [cit. 20.2.2016], dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/zivotopis/>

²⁶⁵ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 190.

²⁶⁶ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 190.

²⁶⁷ [kna.cz: Společnost KNA](http://www.kna.cz/) [online], © 2016 [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.kna.cz/spolecnost-kna/>

²⁶⁸ Bratři karmelitáni, *Kostelní Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1996, s. 34.

3.6.2. Klášter karmelitánů v Olomouci - Hejčíně

K založení olomouckého kláštera se karmelitáni rozhodli z důvodu, že v olomoucké arcidiecézi působili dva řádoví kněží a vzhledem k situaci, která předpokládala obnovu kněžského semináře v Olomouci. Karmelitáni přišli do Hejčínské farnosti v roce 1990 a měli v úmyslu zde založit řádovou komunitu sloužící zároveň k výchově řeholních kleriků, u kterých se po odchodu z konventu předpokládalo studium na teologické fakultě Univerzity Palackého. Karmelitáni zde dodnes obývají studijní dům při kostele sv. Cyrila a Metoděje.²⁶⁹

V čele konventu je Marian Petr Masařík, O. Carm., pod jehož správu spadá také farnost Horka nad Moravou. Dalšími členy olomouckého konventu jsou Josef Jančář, O. Carm., Ivan Hruša, O. Carm., Melichar Josef Markusek, O. Carm., který je zároveň správcem farnosti Křelov a bratr Petr Vydra, O. Carm.²⁷⁰

Vedle svého duchovního života se olomoučtí řeholníci věnují také veřejnosti. V kostele jsou pořádána například modlitební setkání maminek s dětmi, setkává se zde Společenství dospělých, jehož členové se společně modlí. Každou neděli je připraven pro děti maňásek Chlerubínek, který dětem vypráví krátkou katechezi, čímž přispívá tomu, aby se děti v kostele cítily dobře. Cílem katecheze je „pomáhat dětem v upevňování základních postojů, v kterých se projevuje život s Bohem.“²⁷¹

3.6.3. Klášter karmelitánů v Praze - Liboci

O pražský klášter měli karmelitáni zájem především z důvodu rozvíjející se nakladatelské činnosti v Kostelním Vydří, s kterou vznikla potřeba rozšířit řádové působení i do hlavního města. Kostel sv. Fabiána a Šebestiána v Praze dostali karmelitáni pod správu od pražského arcibiskupa kardinála Miroslava Vlka. Konvent, který představuje farní budova, zde byl oficiálně zřízen generálem řádu v roce 1998.²⁷²

²⁶⁹ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 191.

²⁷⁰ *farnost-olomouc-hejcin.cz: Duchovní správa farnosti* [online], ©2008 [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.farnost-olomouc-hejcin.cz/sprava.php>

²⁷¹ *farnost-olomouc.hejcin.cz: Ze života naší farnosti* [online], ©2008 [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.farnost-olomouc-hejcin.cz/zivot.php>

²⁷² Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 192.

Původní budova fary byla pro účely řeholníků přestavována. Dřívější stodola se stala v roce 2000 novým centrem s názvem Malejov, kde se sdružují modlitební skupiny, skauti, děti a mládež k občasným přednáškám. V přízemí Malejova se nachází farní knihovna, v prvním patře pak kaple. Během správy farnosti karmelitány došlo k úpravám celého jejího prostranství, např. k vydláždění prostoru před kostelem. Interiérové změny proběhly výměnou čelního barevného západního okna v kostele, kde přibyla i nová zpovědní místnost.²⁷³

Po nedělní bohoslužbě jsou pořádána farní setkání, která se konají právě v Malejově či ve venkovních prostorách farnosti. Libocká farnost také organizuje farní aktivity, kterými jsou např. letní tábory, cyklopoutě, setkání pěveckého kurzu aj.²⁷⁴ Karmelitánští řeholníci z libockého konventu se také podílejí na duchovní službě v kostele sv. Havla na Starém Městě pražském, který měl rád ve správě v letech 1627-1786.²⁷⁵

Současným převorem libockého konventu je Vojtěch Kodet, O. Carm., administrátorem farnosti Jeroným Josef Ertelt, O. Carm., farním vikářem Jan M. Vianney Pavel Hanáček, O. Carm. a funkci nemocničního kaplana zastává Jan Fatka, O. Carm.²⁷⁶

3.6.4. Bosí karmelitáni v konventu ve Slaném

Klášter ve Slaném při kostele Nejsvětější Trojice byl v rámci restitucí po roce 1990 vrácen řádu františkánů, kteří jej však v roce 1996 přenechali českým a italským bosým karmelitánům, který do konventu přišli provincie Janov.²⁷⁷ Jelikož byl klášter během komunistického režimu zrušen (vybavení bylo rozkradeno či zničeno a areál sloužil různým účelům, jakými byly např. vězení s lehkou ostrahou, autoškola či

²⁷³ rkfliboc.cz: *Kostel a farnost sv. Fabiána a Šebestiána v Praze Liboci* [online], [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.rkfliboc.cz/index.php/historie-farnosti-a-kostela?id=17>

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 192.

²⁷⁶ rkfliboc.cz: *Římskokatolická farnost sv. Fabiána a Šebestiána, kontakty* [online], [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.rkfliboc.cz/index.php/kontakty>

²⁷⁷ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 226.

dokonce menší zoologická zahrada) a františkáni jej nestihli během svého krátkého pobytu zvelebit, byli nuceni začít s obnovou po svém příchodu karmelitáni.²⁷⁸

Většinu nákladů spojených s přestavbou kláštera poskytla janovská provincie. Opravy byly dokončeny v roce 2007.²⁷⁹ Obnova klášterního kostela, která začala v roce 2010, byla slavnostně zakončena v listopadu 2013 vysvěcením nového oltáře a požehnáním úpravě liturgického prostoru kostela Nejsvětější Trojice kardinálem Dominikem Dukou, OP.²⁸⁰

V současné době klášter ve Slaném obývá 6 bratrů, z nichž jsou tři kněží. Mezi aktivity řeholníků patří rozhovory o víře, duchovní doprovázení a svátost smíření pro všechny, kdo o tuto službu požádají. Klášter slouží jako místo setkání pro duchovní cvičení a probíhá zde také vzdělávání pro dospělé formou přednášek. Dále klášter nabízí prohlídky kostela či několikadenní pobyt ve zdejší komunitě řeholníků dle jejich režimu. Kromě duchovní činnosti se bratři ve Slaném zabývají také produkcí výběrových džemů.²⁸¹

3.6.5. Návrat bosých karmelitek do kláštera sv. Josefa při kostele sv. Benedikta v Praze na Hradčanech

O vrácení svého kláštera požádaly bosé karmelitky v roce 1990. Budova však byla v té době rekonstruována, neboť sloužila jako vládní hotel a úřady jej odmítaly řeholnicím vydat. Konečné rozhodnutí o restituci kláštera vydal tehdejší prezident Václav Havel, který uskutečnil společné jednání s matkou převorkou a zástupci města a po vysvětlení záležitosti oběma stranami prohlásil směrem k náměstkům: „*Pánové, máte kde bydlet, já také. Ale sestry ne. Tak jim ten klášter nechme!*“²⁸²

Dne 1. dubna 1992 opustily první sestry Jiřetín a stěhovaly se do Prahy. Po několika dnech navštívil klášter otec biskup Jaroslav Škarvada, který přivezl sestrám

²⁷⁸ Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 155.

²⁷⁹ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 226.

²⁸⁰ *klasterslany.cz: Nový liturgický prostor v klášterním kostele* [online], aktualizováno dne 11. 11.2013, [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://www.klasterslany.cz/obnova-kostela/187-novy-liturgicky-prostor-v-klaternim-kostele>

²⁸¹ *klasterslany: Klášter* [online], [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://www.klasterslany.cz/klaster>

²⁸² Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 165.

svatostánek a v provizorní kapli uložil Nejsvětější svátost, čímž byl znovu zahájen řeholní život v Karmelu sv. Josefa. Zbytek sester se z Jiřetína přistěhoval 10. června téhož roku.²⁸³

Sestry převzaly klášter ve stavu, kdy byly změněny a zdevastovány jeho původní interiérové dispozice, a některé části dokonce, dle slov sestry Milady Burgerové, „pohřbeny“ pod betonem: „*Když přijely starší sestry, které klášter opustily v roce 1950, vůbec to tu nepoznávaly (...) Měla zde být kaple sv. Anny, ale tu už asi nikdy nenajdeme, protože celé podzemí je zalito betonem.*“²⁸⁴ Budova prošla zdlouhavými úpravami, aby splňovala nároky pro plnohodnotný řeholní život. K slavnostnímu uzavření klauzury, k jejímuž dodržování jsou sestry zavázány, došlo 28. listopadu 1992 pod dohledem pražského kardinála otce Miroslava Vlka.²⁸⁵

V současné době stojí v čele Karmelu sv. Josefa převorka Marie Sára od Ducha svatého, funkci podpřevorky vykonává Tereza Markéta od Ježíšova a Mariina Srdce a dále je v klášteře pouze jedna kategorie mnišek, na něž se vztahují stejná práva a povinnosti. Karmel sv. Josefa patří, stejně jako Karmel Matky Boží v Dačicích a klášter bosých karmelitánek ve Slaném, do Janovské provincie.²⁸⁶

3.6.6. Klášter bosých karmelitek s kostelem sv. Antonína Paduánského v Dačicích

Vzhledem k tomu, že zájemkyň o vstoupení do řádu bosých karmelitek bylo mnoho a hradčanský klášter na všechny svou kapacitou nestačil, bylo třeba zřídit pro nové řeholnice další klášter. Při výběru vhodného místa pro nové sídlo karmelitánek byl zvolen klášter v Dačicích při kostele zasvěceného sv. Antonínu Paduánskému. Konvent byl obýván františkány do roku 1994, kdy se mniši rozhodli podstoupit jej bosým karmelitkám.²⁸⁷ O dva roky později přijely do Dačic první čtyři sestry.²⁸⁸

²⁸³ *bosekarmelitky.cz: Karmel sv. Josefa ve 20. století* [online], [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/karmel-sv-josefa-ve-20-stoleti/>

²⁸⁴ Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 165.

²⁸⁵ *bosekarmelitky.cz: Karmel sv. Josefa ve 20. století* [online], [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/karmel-sv-josefa-ve-20-stoleti/>

²⁸⁶ *bosekarmelitky.cz: Organizační struktura* [online], [cit. 24.2.2016], dostupné z:

<http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/organizacni-struktura/>

²⁸⁷ Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 174.

Po rozsáhlé rekonstrukci, kterou prošel dačický klášter s ohledem na požadavky striktní klauzury řeholnic, došlo k jeho vysvěcení roku 1998. Téhož roku se konvent stal domovem dalších jedenácti sester.²⁸⁹

²⁸⁸ *bosekarmelitky.cz: Organizační struktura* [online], [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/karmel-sv-josefa-ve-20-stoleti/>

²⁸⁹ Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 174.

4. SHRNU TÍ PŘÍNOSU ŘÁDU

Řád karmelitánů přinesl do Evropy především realizaci šíření úcty k Panně Marii, s čímž bylo spojeno zejména poselství Matky Boží v podobě posvátného škapulíře. Předání tohoto zázračného předmětu znamenalo nejen skutečnost, že se Panna Maria stala oficiální patronkou řádu karmelitánů, ale také přispělo k hlubšímu chápání jako patronky celé Evropy.

Nepřímý podíl měli karmelitáni v oblasti architektury, neboť budovy, které byly postaveny přímo pro ně, např. kostel Panny Marie Sněžné či klášter sv. Leopolda, obohatily Čechy o významné památky.

Od příchodu do Evropy řád zajišťuje zvěstování Božího slova, duchovní služby veřejnosti k hledání či upevňování víry, dále také vyučování duchovních témat a provádění misí. Členové řádu poskytují s ochotou pomoc ostatním, zastávají nejrozličnější činnosti i na cizích farách.

Založením Karmelitánského nakladatelství karmelitáni přispívají od roku 1991 psaním publikací s náboženskou tematikou také k duchovní vzdělanosti, přičemž je kromě Čech tato činnost od roku 2005 prováděna také na Slovensku.²⁹⁰

Stejně jako obutí karmelitáni se také karmelitáni bosí zasloužili o šíření kultu Panny Marie. V Čechách vznikl také kult pražského Jezulátka, jenž byl rozšířen i za hranice nejen státu, ale také mimo Evropu. Úctu posvátné sošce vzdávají lidé např. v Americe či Asii.

Duchovní růst každého katolíka podnítili bosí karmelitáni také vedením k vnitřní modlitbě, jejíž průkopnicí byla především sv. Terezie z Avily.

Do zrušení kláštera Panny Marie Vítězné Josefem II. řeholníci přispívali ke zdraví, provozovali řádovou nemocnici a věhlasná byla také nemocniční lékárna s palírnou, v níž probíhala rozsáhlá výroba meduňkových kapek, které měly zázračné účinky především pro pacienty po mrtvici.²⁹¹

Řád od počátku přispíval k vzdělanosti, neboť již jeho zakladatelé, sv. Terezie z Avily a sv. Jan od Kříže v průběhu svých životů napsali mnoho děl, z nichž mnoho

²⁹⁰ Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 190.

²⁹¹ Tamtéž, s. 219.

oborů vychází dodnes. V současnosti bosí karmelitáni realizují svou publikační činnost v rámci Karmelitánského nakladatelství.

Duchovní přínos bosých karmelitek je stejný jako u bosých bratří. Posláním sester je stát „před živým Bohem za druhé“, modlit se za ně a být jakýmsi požehnáním. K tomuto řeholnicím pomáhá přísná klauzura, v které žijí, aby se odpoutaly od běžného světa a vnímaly tak informace mnohem intenzivněji, dle slov Jiřiny Milady Burgerové, OCD, jde o to „*snažit se poodstoupit od světa, aby v něm mohly být pak daleko hlouběji přítomny*“²⁹². Při setkání s lidmi, kteří netvoří klášterní komunitu a žádají sestry o zповědnickou službu, proto události chápou podstatněji.

Karmelitky také nabízejí jakési zázemí, které může člověka utvrdit v tom, že kromě běžného života lze některé podněty čerpat z reality duchovního života.²⁹³

²⁹² Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, s. 174.

²⁹³ Tamtéž.

5. ZÁVĚR

Z Palestiny příchozí řád karmelitánů našel v Evropě i přes počáteční nesnáze pochopení. V konkurenci známých evropských žebravých řádů, které strhovaly svou silnou spiritualitou, se prosadil především díky patronátu Panny Marie, který byl promítnut v posvátném škapulíři věnovaném Šimonu Stockovi.

Papežským Stolcem oficiálně uznaný řád o několik století později provedl několik řádových reforem, neboť někteří jeho členové pocítili potřebu návratu k poustevnickému způsobu života. Nejzásadnější se stala reforma vyvolaná na popud sv. Terezie z Avily a sv. Jana od Kříže, čímž vznikla nová řádová odnož - bosí karmelitáni. Zmíněnými dvěma světci bylo založeno mnoho konventů pro reformovanou větev karmelitánů. Avšak v Evropě celkově docházelo k velkému rozmachu zakládání karmelitánských řádových domů, přičemž tato vlna neminula ani české země.

Na české území přišli první karmelitánští řeholníci ve 14. století a získali zde svůj první klášter při kostele Panny Marie Sněžné. Během doby, kdy řeholníci v Čechách střídavě zakládali kláštery a přechali z nich v závislosti na politické situaci, se střídaly také provincie, pod které karmelitánské konventy spadaly. V současnosti řád karmelitánů v Čechách prožívá od roku 1990 již čtvrté období své působnosti a jeho kláštery spadají podle *modu vivendi* pod generálního představeného řádu.

Cílem práce bylo představení řádu karmelitánů, okolnosti jeho vzniku, utvoření jeho spirituality, řehole a jeho přesun do Evropy, kde probíhaly řádové reformy, z čehož vzešla nová větev karmelu. Dalším cílem bylo zmapovat působení karmelitánů v českých zemích od jejich příchodu do současnosti. Téma je velmi široké, zahrnující několik století a v rámci rozsahu diplomové práce jej nelze vyčerpat zcela. Aplikováním zvolených metod s využitím uvedených zdrojů informací proběhla snaha o to, aby bylo možné z práce získat alespoň základní představu o způsobu života řádu karmelitánů jak v minulosti, tak v současnosti. K poslední řádové periodě trvající od roku 1990 však příliš tištěných zdrojů neexistuje, většina z nich se zaměřuje na hlubší historii klášterů a současnost opomíjí či pouze zmiňuje. Aktuálnost informací by proto měla být zaručena webovými stránkami příslušných klášterů, na něž je odkazováno.

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Primární literatura

Bible, překlad 21. století, BIBLION, Praha, 2009, ISBN: 978-80-87282-00-7

Jan od Kříže, sv., *Krátké dopisy a korespondence*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1998, ISBN: 80-7192-183-1

Jan od Kříže, sv., *Výstup na horu Karmel*, Edice karmelitánská spiritualita, svazek 53., Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1999, ISBN: 80-7192420-2

Jan od Kříže, sv. *Živý plamen lásky*, Edice karmelitánská spiritualita, svazek 58, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, ISBN: 80-7192-435-0

Poezie sv. Jana od Kříže, přeložil G. Francl, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2003, ISBN: 80-7192-471-7

Sekundární literatura

Bílek, T. V., *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Nakladatelství Dr. Frant. Bačkovského, 1893, ISBN: není

Beránek, K., Beránková, V., *Karel Beránek, výbor z prací z let 1958-1999*, Národní archiv, 2005, ISBN: 80-86712-24-9

Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, ISBN: 978-80-7277-140-0

Brandsma, T., Bl .P., O. Carm., *Kráska karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, ISBN: 80-85527-08-1

Bratři karmelitáni, *Kostelní Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1996, ISBN: 80-7192-126-2

Cetkovský, G., *Mariánské Vydří, 300 let poutního místa a 100 let karmelitánského kláštera v Kostelním Vydří*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2009, ISBN: 978-80-7195-244-2

Cummins, N., *Osvobození k radosti, Úvod do nauky sv. Jana od Kříže*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, ISBN: 80-85527-42-1

Dobhan, U., *Spiritualita karmelu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1994, ISBN: 80-85527-57-X

Ekert, F., *Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*, Nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha, 1883, ISBN: nemá

Garaudy, R., *Církev, komunizmus a kresťania*, Tatran, Bratislava, 1951, ISBN: nemá

Georges, P., OCD, *Spiritualita karmelu*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, ISBN: 80-7113-033-8

Giordano, S., *Karmel ve Svaté zemi od počátků až po současnost*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, ISBN: 80-7192-695-7

Hösler, M., Valabek, R. M., *Karmel v české církvi*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, ISBN:80-7192-303-6

Ježková, A., Chalupa, J., *Tichá srdce - příběhy míst a lidí*, Nakladatelství Olympia s.r.o. ve spolupráci s Nakladatelstvím Aleny Ježkové - Tichá srdce, 2015, ISBN: 978-80-905851-1-9

Jirásko, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Fénix, Praha, 1991, ISBN: 80-85245-11-6

Kadlec, J., *Přehled českých církevních dějin 2*, ZVON, české katolické nakladatelství, Praha, 1991, ISBN: 80-7113-003-6

Kalista, Z., *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Edice karmelitánská spiritualita, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1992, ISBN: 80-85527-02-2

Kolektiv autorů, *Kroniky doby Karla IV.*, vydání I., Nakladatelství Svoboda, Praha, 1987, ISBN: nemá

Krolmus, V., *Kronyka čili dějepis všech powodni poslaupných let, ...*, Vetterl, Praha, 1845, ISBN: nemá

McGreal, W., *U Eliášova pramene*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, ISBN: 80-7192-513-6

Minařík, P. M., O. Carm., *Svatý Jan od Kříže, církevní mystický učitel in Sv. Jan od Kříže, učitel víry, sborník vydaný k 400. výročí smrti sv. Jana od Kříže*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1991, ISBN: 80-85527-01-4

Novotný, A., *Pražské Jezulátko*, Žikeš, Praha, 1940, ISBN: nemá

Ovečka, J., *Výstup na horu Karmel, spisy sv. Jana od Kříže*, svazek I., Dominikánská edice Krystal, Olomouc 1940, ISBN: nemá

Ruth, F., *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, Körber, Praha, 1903, ISBN:

Řád karmelitánů, *Karmel, průvodce výstavou z dějin karmelitánského řádu v Čechách*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1993, ISBN: 80-85527-43-X

Řehák, K. L., *Kostel svatého Ducha na Starém Městě v Praze*, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, Praha, 1916, ISBN: nemá

Večeřová, P., *Kláštery v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*, Olympia, Praha, 2005, ISBN: 80-7033-876-8

Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D., *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha, 1997, ISBN: 80-85983-17-6

Elektronické zdroje

bosekarmelitky.cz: Dějiny českého karmelu [online], [cit. 17.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/historie/dejiny-ceskeho-karmelu/>

bosekarmelitky.cz: Chronologie života - podrobná: Sv. Jan od Kříže [online], [cit. 18.1.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/sv-jan-od-krize/chronologie-zivota/>

bosekarmelitky.cz: Karmel sv. Josefa ve 20. století [online], [cit. 20.1.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/karmel-sv-josefa-ve-20-stoleti/>

bosekarmelitky.cz: Organizační struktura [online], [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/organizacni-struktura/>

bosekarmelitky.cz: Služebnice Boží, Matka Marie Elekta od Ježíše [online], [cit. 2.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/matka-elekta-od-jezise/sluzebnice-bozi-matka-marie-elekta-od-jezise/>

bosekarmelitky.cz: Tereziina mystická zkušenost [online], [cit. 12.1.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/sv-terezie-od-jezise/mysticka-teologie-terezie-od-jezise/tereziina-mysticka-zkusenost/>

bosekarmelitky.cz: Založení Karmelu sv. Josefa a jeho historie do 20. století [online], [cit. 10.2.2016], dostupné z: <http://bosekarmelitky.cz/nase-komunita/zalozeni-karmelu-sv-josefa-a-jeho-historie-do-20-stoleti/>

carmelite.org: The Carmelite Third Order [online], ©2013, [cit. 5.1.2016], dostupné z: <http://www.carmelite.org/index.php?nuc=content&id=79>

farnost-olomouc-hejcin.cz: Duchovní správa farnosti [online], ©2008 [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.farnost-olomouc-hejcin.cz/sprava.php>

Kadlec, J., *Teologie doby Karlovy in Teologické texty* [online], ©2004-2015 [cit. 20.1.2016], dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1998-6/Teologie-doby-Karlovy/186>

karmel.cz: Historie [online], ©2013, [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/rad-karmelitanu/4-historie>

karmel.cz: Historie řádu [online], © 2006, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/k_histor.php.

karmel.cz: Komentář k Řeholi Řádu karmelitánů [online], ©2007, [cit. 2.1.2016], dostupné z: http://www.karmel.cz/old/tex_kom.php#k18

karmel.cz: Škapulír Panny Marie Karmelské [online], ©2013, [cit. 29.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/206-skapulir>

Kodet, V., *Panna Maria a Karmel* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 48 min., Promluva na pouti karmelské řeholní rodiny na Svaté Hoře u Příbrami dne 9.5.2015, dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/maria/panna-maria-a-karmel.html>

Kodet, V., *Svatý Jan od Kříže (1542-1591) in vojtechkodet.cz* [online], ©2016, poslední změna 14.12.2013, [cit. 16.1.2016], dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/karmel/svaty-jan-od-krize-1542-1591.html>

kna.cz: Společnost KNA [online], © 2016 [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.kna.cz/spolecnost-kna/>

klasterslany.cz: Klášter [online], [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://www.klasterslany.cz/klaster>

klasterslany.cz: Nový liturgický prostor v klášterním kostele [online], aktualizováno dne 11. 11.2013, [cit. 24.2.2016], dostupné z: <http://www.klasterslany.cz/obnova-kostela/187-novy-liturgicky-prostor-v-klaternim-kostele>

Paměť národa: 25.2.1948 - Komunistický převrat v ČSR [online], © 200-2016 [cit. 16.2.2016], dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/6>

pms.ofm.cz: Farnost Panny Marie Sněžné v Praze: Založení chrámu ve 14. století [online], ©2004-2016, [cit. 20.1.2016], dostupné z: <http://pms.ofm.cz/chram-14.html>

rkfliboc.cz: Kostel a farnost sv. Fabiána a Šebestiána v Praze Liboci [online], [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.rkfliboc.cz/index.php/historie-farnosti-a-kostela?id=17>

rkfliboc.cz: Římskokatolická farnost sv. Fabiána a Šebestiána, kontakty [online], [cit. 22.2.2016], dostupné z: <http://www.rkfliboc.cz/index.php/kontakty>

Terezie z Avily, sv., *Nikdy se nebudeme dobře znát, jestliže nepoznáme Boha*, in *karmel.cz* [online], 29.6.2012 [cit. 12.1.2016], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/texty-z-tradice/51-terezie-z-avily/204-o-vnitri-modlitbe-s-terezii-z-avily-11>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Texty z tradice

Terezie z Avily, sv., *On je velkým přítelem pokory* in *karmel.cz* [online], 29.6.2012 [cit. 12.1.2016], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/texty-z-tradice/51-terezie-z-avily/584-o-vnitri-modlitbe-s-terezii-z-avily-25>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Texty z tradice; Proč miluji Tě, Maria

Terezie z Avily, sv., *Žádám vás jen, abyste se na Něho dívaly* in *Karmel.cz* [online], 29.6.2012 [cit. 12.1.2016], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/texty-z-tradice/51-terezie-z-avily/164-o-vnitri-modlitbe-5>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Texty z tradice; Terezie z Avily.

ustr.cz: Příslušníci církví perzekuovaných v letech 1948-1989, Anna Magdalena Schwarzová [online] 2008-2016 Ústav pro studium totalitních režimů [cit. 16.2.2016], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/anna-magdalena-schwarzova>
vojtechkodet.cz: Životopis [online], © 2016 [cit. 20.2.2016], dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/zivotopis/>

Žuška, P. N., O. Carm., „*Nádhera Karmelu*“ - *Eliáš a Maria v karmelitánské spiritualitě*, in *karmel.cz* [online], ©2013 [cit. 28.12.2015], dostupné z: <http://karmel.cz/index.php/karmelitanska-spiritualita/panna-maria/311-nadhera-karmelu-elias-maria-v-karmelitanske-spiritualite>, path: Home; Karmelitánská spiritualita; Panna Maria

Žuška, N., *Terezie z Avily - učitelka vnitřní modlitby* [zvukový záznam online ve formátu mp3], délka 55 min., Přednáška na celostátním setkání karmelitánských terciářů v Kostelním Vydří 13.6.2015, dostupné z: <http://karmel.cz/mp3/2015-terc-pout-norbert.mp3>

7. RESUMÉ

This thesis discusses the incoming Palestinian Carmelite monks who found in Europe, despite initial difficulties understanding. The competition in European mendicant orders established itself thanks to the patronage of the Virgin Mary, which was reflected in the sacred scapular. Papacy officially recognized by the order of a few centuries later conducted nun reform mainly at the instigation of St. Teresa of Avila and St. John of the Cross, thus creating a new offshoot nun - Discalced Carmelites. Dissemination of terraced houses in Europe affected the Czech country on whose territory the first monks arrived in the 14th century and since then alternately founded monasteries and fled from them depending on the political situation. Currently Carmelites in Bohemia experiencing since 1990, the fourth year of its competence.

8. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. č. 1: sv. Terezie z Avily

(Zdroj: <http://bosekarmelitky.cz/wp-content/uploads/2015/12/Terezie.jpg>)

Obr. č. 2: sv. Jan od Kříže

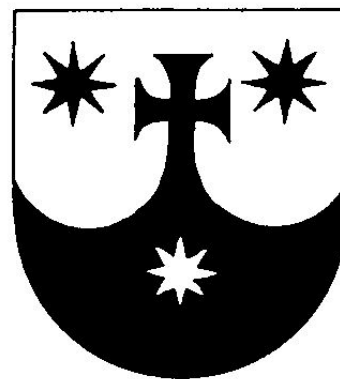

(Zdroj: <http://bosekarmelitky.cz/wp-content/uploads/2015/12/Jan.jpg>)

Obr. č. 3: Znak obutých karmelitánů

Obr. č. 4: Znak bosých karmelitánů

(Zdroj: http://www.karmel.cz/old/k_znak.php)

(Zdroj: <http://www.celemvzad.cz/fotka.php.jpg>)

Obr. č. 5: Obutý karmelitán

(Zdroj: Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 150)

Obr. č. 6: Bosý karmelitán

(Zdroj: Buben, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek, Žebravé řády*, LIBRI, Praha, 2007, s. 198)

Obr. č. 7: Bosá karmelitka

(Zdroj: Jirásko, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Fenix, Praha, 1991, s. 123)

Obr. č. 8: Tělo Marie Elekty - v současnosti v kostele sv. Benedikta

(Zdroj: <https://www.google.cz/search?q=marie+elekta&biw.jpg>.)

Obr. č. 9: Klášter bosých karmelitek v Praze na Hradčanech

(Zdroj: <http://www.atlasceska.cz/praha/klaster-radu-bosych-karmelitek/>)

Obr. č. 10: Pražské Jezulátko

(Zdroj: <http://www.prague.eu/en/object/places/109/church-of-our-lady-victorious-infant-jesus-of-prague-kostel-panny-marie-vitezne-prazske-jezulatko?back=1>)

Obr. č. 11: Klášter karmelitánů v Kostelním Vydří

(Zdroj: http://www.ascczech.cz/rs/image/201211022201_Kostelni_Vydri_1.jpg)

Obr. č. 12: Klášter bosých karmelitánů ve Slaném

(Zdroj: www.kultura.slansko.cz)